EMEK

EMEKÇİLER DAVRANIYOR

5

Devrim, Devrimci

SADUN AREN

Bir süredir memleketimizde hakim sınıflar yönetimine (partilerine) ve onların düzenine -daha doğrusu bu yönetim ve düzenin çeşitli alanlardaki *uygulamalarına-* karşı işçi, köylü, üniversite öğrencileri gibi sınıf ve tabakaların çeşitli biçimlerde fiili direnme ve protesto hareketlerine giriştiklerini görüyoruz. Hatta son günlerde Konya'daki gezici satıcıların hal binasını işgal etmeleri, İstanbul'da ev *kadınlarının susuzluğu protesto* etmeleri gibi hareketleri de bunlara ekleyebiliriz.

Devam edeceği ve gittikçe yoğunlaşacağı doğal olan bu hareketler hakkında sosyalist partinin (TİP) doğru değerlendirmeler yapması ve buna göre kesin tavırlar alması zorunludur.

Bu olayları, özellikle öğrenci olaylarını -fakat yalnız *bunları* değil- değerlendirirken birbirine zıt yönde iki hata yapılmaktadır. Birinci *hata, bu hareketleri* oldukları gibi devrimci hareketler olarak telakki etmek ve bunları bu halleriyle ve kendi tabiî doğrultuları içinde benimsemek ve desteklemektir. *İkinci* hata ise bunun tam tersi olup, bu hareketlerin sosyalist muhtevalı olmadıklarını -(gerçekten işçilerin ücret ya da emeklilik, köylülerin toprak taleplerinin sosyalizmle bir ilişkisi olmadığı gibi, öğrencilerin hareketleri de çok *defa sosyalist tutarlılıktan yoksun* ve bazı anarşist eğilimler içermektedir)- öne sürerek, bunları bütünüyle reddetmektir. Bu reddediş, sadece bunlara sahip çıkmamakla yetinmekten, tam karşıya alıp hasım hareketler olarak *mücadele etmeye kadar* varabilen çeşitli dereceler alabilmektedir.

Bu iki görüşün de niçin hatalı olduklarını ortaya koyabilmek için düşüncelerimizi sağlam bir temele dayamamız, oradan başlatmamız lâzımdır. Bu temel sosyalist devrim tanımıdır.

Sosyalist devrimin ne olduğu, yani ne olduğu zaman sosyalist devrimin gerçekleşmiş olacağı hususu açık-seçik kesin bir şekilde ortaya konup tanımlanmadıkça, hiçbir olayı devrim açısından değerlendir*meye imkân olmayacağı açıktır.*

Devrim -ki bununla sosyalist devrimi kastediyoruz- işçi ve diğer emekçi sınıfların siyasî iktidarı ele geçirmesi demektir. Bu da *fiiliyatta* ancak işçi ve emekçi sınıfların sosyalist siyasi örgütünün (Partisinin) iktidara gelmesiyle gerçekleşir. Yoksa devrim, bazılarının sandığı gibi, kapitalist üretim biçiminden sosyalist üretim biçimine geçmek demek değildir. Çünkü sosyalist üretim biçimine devrim ile, yani bir an içinde değil, fakat devrimden sonra ve bir süreç içinde geçilir.

Ssosyalist devrimin ne olduğu bu *şekilde* ortaya konup tanımlanınca, artık çeşitli toplumsal hareketlerin ve olayların devrim açısından doğru olarak değerlendirilmeleri de *mümkün olur.* Gerçekten, bu *tanıma* dayanarak, işçi, köylü ya da öğrenci hareketlerinin, hatta gezici esnafın belediye harçlarına ve ev kadınlarının susuzluğa karşı yaptıkları hareketlerin, sosyalist bir muhteva taşıyıp taşımadıklarına değil, fakat işçi-*emekçi iktidarına yardımcı olup olma*dıklarına bakılarak değerlendirilecekleri, değerlendirilmeleri gerektiği apaçıktır. Kaldı ki, hele sosyalist hareketin memleketimizde bugün varmış olduğu gelişme seviyesinde, bir hare*keti desteklemek için onda sosyalist* bir muhteva bulunmasını arayacak olursak, çok beklememiz gerekecektir. Çünkü, değil diğer emekçilerin, hatta dar manada işçi sınıfı hareketlerinin bile kendiliğinden sosyalist bir muhteva taşıyamayacağı bilinen bir gerçektir.

Meseleye *bu şekilde* bakınca, söz konusu işçi, köylü, öğrenci ve diğer hareketleri devrimci potansiyel taşıyan *hareketler olarak* değerlendirmek gerekir. Çünkü, bunların herbiri hakim sermayedar sınıflara ve onların düzenine karşı tepkilerdir. Onların *iktidarlarını yıpratıcıdır ve bu anlam*da olarak, işçi-emekçi sınıfların iktidar mücadelesine yardımcı olmaktadırlar.

Şüphe yoktur ki, bu çeşitli toplumsal hareketler arasında devrimci potansiyel bakımından farklar vardır. İşçi sınıfının mevcut düzene karşı girişliği her toplu hareket artık geri alınamayacak ileri bir adım, kaybedilmez bir kazanç olduğu halde, diğer *sınıf ve tabakaların hareketleri için* -gene aralarında farklar olmakla beraber- ayni şeyi söylemek mümkün değildir.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, bütün bu hareketlerin memnunlukla karşılanması ve Partinin (TİP) bunlara karşı olumlu bir tavır alması *gereklidir.*

Söz konusu hareketlerin ve özellikle öğrenci hareketlerinin -fakat yalnız bunların değil- yukarda açıkladığımız anlamda devrimci bir *potansiyel taşıdıklarını, bundan ötü*rü de bunlara karşı olumlu bir tavır takınmamız lâzım geldiğini söylemek ve bu kadarla yetinmek, eksik, ve eksik olduğu için de yanlış olur. Bu da

Hareketler ve Parti

bizi, ikinci hatayı işlemekten kurtarır ama birinci hatayı işlemeye, yani mevcut düzene karşı olan her hareketi ve kendi doğrultusunda gözü kapalı desteklemeye götürür.

Oysa, yukarda gördüğümüz gibi, sosyalist devrim fiiliyatta işçi-emekçi partisinin iktidara geçmesiyle gerçekleşir. Bunun içindir ki, devrimci hareketlerin yalnız mevcut düzene ve onun partilerine karşı çıkmış olmaları yetmez, ayni zamanda düzeni değiştirecek olan sosyalist partiye itibar kazandırmaları ve onu destekler unsurlar taşımaları da gereklidir. Çünkü, bilindiği gibi, mevcut düzen ve onun siyasi iktidarı, ne kadar zayıflamış ve yıpranmış olursa olsun, kendiliğinden çökmez ve düşmez. Düşmesi için karşısına mutlaka onun yerini alacak alternatif bir düzenin ve bunun siyasi partisinin çıkmış ve iktidar için mücadele ediyor olması lâzımdır.

Bundan ötürüdür ki, bugünkü düzene ve onun partilerine karşı en sert tepkilerle ortaya çıkmış bir hareket, eğer ayni zamanda sosyalizmi ve sosyalist partiyi, hiç değilse zımnen, bir çözüm (alternatif) olarak kabul etmiyor, onları da ayni sertlikle reddediyorsa, bu hareket devrimci bir hareket değil, tersine devrime zararlı bir hareket sayılmak gerekir. Bütün anarşist hareketler böyledir.

Ancak, yukarda da değinmiş olduğumuz gibi, değil genel olarak kitle hareketlerinin, fakat hatta işçi sınıfı hareketlerinin bile, kendiliğinden sosyalizme dönük, dolayısiyle sosyalist partiyi destekler nitelikte olmaları beklenemez. Bundan ötürü, partinin bu hareketlere karşı sadece olumlu bir tavır alması kâfi değildir, bunlara aktif bir şekilde katılarak bu hareketleri ayni zamanda kendisini destekler bir doğrultuya getirmesi de gereklidir.

Bu hale göre, sosyalist partinin düzene tepki niteliğinde olan bütün toplumsal hareketler karşısında yalnız destekleyici değil, fakat ayni zamanda yönetici, hiç değilse, yön verici bir eylem ve çaba içinde olması esastır. Çünkü zaten sosyalist partinin bir görevi de bu, yani herbiri kendi bağımsız çıkarları açısından düzene karşı çıkmış olan çeşitli sınıf ve tabakaların ayrı ayrı yürüttükleri hareketleri birbirine bağlamak ve hepsini sosyalist iktidar doğrultusunda birleştirmektir. Gerçekten, işçi, köylü, öğrenci ya da memur gibi sınıf ve tabakaların hiçbirinin kendi bağımsız güçleri, sosyalizmi bir tarafa bırakalım, hatta kendi bağımsız taleplerini bile gerçekleştirmeğe yetmez. Bunlar için bile birbirlerinin desteğine muhtaçtırlar. Bu gerçek, sosyalist partinin bütün emekçi sınıf ve tabakaların desteğini kazanmak zorunluluğunun ve imkânının temelini teşkil eder. Demek oluyor ki Parti, ayni zamanda ve bu anlamda bir güç birliği organıdır.

Sosyalist mücadele bir iktidar mücadelesi olduğu için Parti esastır. Bütün hareketlerin Parti vasıtasiyle, Partiye bağlı olarak ve Partiyi güçlendirecek biçim ve doğrultuda olması şarttır.

Parti bu derece temel bir unsur olunca, onun tek tutarlı ve geçerli sosyalist teori olan bilimsel sosyalizme sıkı sıkıya bağlı olması da ayni derecede temelli bir unsur ve şart olur. Çünkü ancak bu takdirde onu iktidara getirmek sosyalizmi iktidara getirmek olur. Bir benzetme yapmak gerekirse Parti mayadır. Maya bozulursa, -unumuz nekadar has olursa olsun, hamuru nekadar iyi yoğurursak yoğuralım- ekmek de bozuk çıkar. Onun için herşeyden evvel mayayı iyi muhafaza etmek, bozmamak gerekir.

Geçen yıldan beri Parti içinde başlamış olan hareketin anlam ve önemi de bu noktadadır. Hatırlanacağı üzere bu hareketin nedeni ve amacı, genel başkan Aybar'ın ve bir kısım arkadaşlarının Partiyi bilimsel sosyalizmden ayırma çabalarını önlemekti. Bu hareket hiç şüphesiz devam edecek ve gene hiç şüphesiz bilimsel sosyalizm tekrar Partiye hakim kılınacaktır.

KUYUYA ATILAN TAŞ

KURTHAN FİŞEK

Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın kurulduğu 1910 yılından bu yana, Türkiye'de, sosyalist örgüt kurabilme ve «ben sosyalistim» diyebilme mücadelesi verilmektedir. Takrir-i Sükûn Kanunu, Cemiyetler Kanunu ve sayısız Ceza Kanunu değişiklikleri gelip geçmiş, bu mücadele yine de kırılamamıştır. Egemen sınıfların baskı tedbirleriyle başaramadıkları işi, bugün, kendilerini sosyalist olarak tanıtan bazı kişiler üstlenmişlerdir. Kendi deyimleriyle «sosyalizm adına» ya da «sosyalist teori ışığında» yola çıkan bu kişiler, sosyalizmi, siyasal alandan alıp aile-içi söyleşilere hapsetmek, sözlüklerden bile silip atmak çabasındadırlar.

Bu çabanın dayandırılmak istendiği bilimsi-uyduru temelin son örneğini, Muzaffer Erdost'un, Türk Solu dergisinde yayınlanan üç yazılık dizisinde görüyoruz. EMEK dergisinin kuruluş bildirisine verilen sözde-cevap, kasıtlı ya da kasıtsız yanlış anlamalarla, temel kavramlara bilerek ya da bilmeyerek getirilen bulanıklıklarla doludur. Yazar, çelişkilerin keskinleşip çözülmesinin gelişmeyi sağladığını bildiği için olsa gerek, kişisel gelişme kapılarını bütünüyle kapamamak için, yazılarını baştan aşağı çelişkilerle donatmıştır. Yer darlığı nedeniyle bütün bunları eleştirmek mümkün olmadığından, kalın çizgilerle beliren görüntüler üzerinde durulacaktır.

Yazarın «Türkiye'de Feodalizm Var Mı?» başlığında cisimleşen çıkış noktası hepten yanlıştır. Lenin, Proletarya İhtilâli ve Dönek Kautsky adlı eserinde, «..Dünya'da 'saf' kapitalizm yoktur, olamaz da.. Her zaman karşılaştığımız, feodalizmle, yobazlıkla, ya da daha başka birşeyle karışmış olan bir kapitalizmdir..» (s. 45) derken, sorunu bütün bilimsel açıklığıyla ortaya koymuştur. EMEK dergisinin hiçbir yerinde «Türkiye'de Feodalite Yoktur» denmemiş, sürekli olarak, kapitalizmden «egemen üretim biçimi» ve feodaliteden de «kalıntı» olarak söz edilmiştir. Yazar, söylenmemiş birşeyi söylenmiş gibi gösterip, kendinden menkûl birşeye cevap yetiştirmeye çalışmaktadır. Bu, onun, gerçekte söylenmiş olana verecek cevabı olmadığını gösterir.

Yazar, EMEK dergisinin «Sosyalist Potansiyelden Sosyalist Güce» başlığını eleştirirken, «potansiyel» ve «güç» sözlerinin «Türkçe düşünenler ve Türkçe konuşanlar» için bir anlam taşımadığını, aksine, EMEK'çilerin girdikleri kısır döngüyü yansıttığını ileri sürmektedir. «Türkçe düşünen ve Türkçe konuşan» diye kendisinden söz ettiği anlaşılan yazara ufak bir öğüt: Türkçe düşünen ve Türkçe konuşanların, anlamadıkları bir kelimeyle karşılaştıkları zaman, başvuracakları tek kaynak Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğüdür. Orada, güç, «Amaca varmayı sağlayan özellik», potansiyel (gizilgüç) de «Bir cisimde bulunup herhangi bir engel dolayısıyla kendini gösteremeyen, fakat engelin kalkmasıyla iş haline geçebilen güç» olarak tanımlanmaktadır.

Yazar, EMEK bildirisi için, «Sosyalist, anti-emperyalist ve anti-feodalist mücadelenin birlikte yürütüleceği tezini savunmaktadır» derken, okuduğunu anlamadığını ya da anlamak istemediğini ortaya koymuştur. Bu anlamazlık, «sosyalist devrim» ile «sosyalist toplumu kurma süreci» arasındaki ayırımı kavrayamayanlarda sıklıkla raslanan bir durumdur. EMEK dergisinin söylediği şudur : Sosyalist devrim, işçi sınıfının, müttefikleriyle birlikte, sosyalist toplum düzenini kurmak için, devletin sınıf niteliğini değiştirmesidir. Bugün, sosyalist toplumu kurma sürecinde bir an olan sosyalist devrimi gerçekleştirmeden, Türkiye'de, anti-emperyalist ve anti-feodal bir mücadeleyi başarıyla tamamlamak *olanaksızdır. Buna karşılık, anti-emperyalist mücadele* kazanılmadan ve feodal kalıntılar ayıklanmadan, sosyalist toplumu kurmaya başlamak mümkün değildir. Bir başka deyişle, sosyalist devrimin gerçekleşmesinden sonra, sosyalist toplum düzenini kurma sürecinin ilk evresi anti-emperyalist mücadele ve feodal kalıntıların yok edilmesi olacaktır.

1. Yazar, «Türkiye'de Hakim Üretim Tarzı Tarla Ürünleridir» diyerek, tarihsel maddeciliğin en temel kavramlarından bile habersiz olduğunu ortaya koymuştur.

2. Yazar, «Emek-sermaye çelişkisi olmadan da... kapitalist üretim biçiminin mevcut olacağı bilinen bir gerçektir. Yalnız burada... meta üretimi olması, yani tamamen kapitalist pazar için meta üretilmesi gereklidir» derken, (a) 7000 yıldır basit meta üretimi olduğunu söyleyen Engels ve birkaç satır önce, her nasılsa, «Basit meta üretimi, ilkel komünal toplumu izleyen bütün üretim biçimlerinde vardı» diyen kendisiyle (Erdost) çeliştiğini, (b) bir değişim (mübadele) ilişkisi olan «pazar için üretim»in, bir üretim ilişkisi olan kapitalizm için gerekli fakat yetersiz olduğunu, (c) serbest emekle sermayenin karşı karşıya gelmediği bir düzenin kapitalizm olarak nitelenemeyeceğini görememiştir.

3. Yazar, *üretim ilişkileriyle değişim ilişkilerini ayırdedemediği* için pazarlama oranıyla (pazarlanan çıktı/toplam çıktı) sonuca gitmeye çabalamış, buğday üretiminden hareketle tarım için ve tarımdan hareketle de Türkiye ekonomisi için sakıncalı genellemeler yapmıştır. Pazarlama oranının düşüklüğü ölçüsünde kapitalizmin daha az yaygın olacağını varsayan yazar, 1965 yılı için buğday pazarlama oranını yüzde 11.3 olarak hesaplamıştır. Türkiye'nin toplam buğday üretiminin yüzde 16'sını karşılayan Konya ilinde, aynı oranın, 1911 yılında, yüzde 26.4 olduğunu bildiğimize göre, Erdost mantığıyla Türkiye'nin kapitalizmden feodaliteye gitmiş olması gerekir ki, bu bile, Erdost mantığının diyalektik mantıkla ne denli çeliştiğini ortaya koyar.

4. D.P.T. tarafından yürütülen ve 1967 yılında İngilizce olarak yayınlanan Türkiye Ekonomisinin Yapısal İç-Bağımlılığı : 1963 adlı araştırmada, aracı kazançları üstünden hesaplanan ve üretici tarafından mahalli pazarlarda doğrudan doğruya pazarlanan ürünleri hesaba katmadığı için TABAN olarak kabul edilmesi gereken pazarlama oranları şöyledir: tarımda yüzde 33.8, ormancılıkta yüzde 99.2, hayvancılık ve balıkçılıkta yüzde 36.9, kömür üretiminde yüzde 99.4, demir cevherinde yüzde 77.3, diğer madenlerde 97.1, şeker üretiminde yüzde 96.1, tütün işlemede yüzde 85.0, alkollü içki üretiminde yüzde 98.1, gıda maddeleri üretiminde yüzde 98.7, dokumada yüzde 98.6, kereste mamullerinde yüzde 93.5, kâğıt üretiminde yüzde 99.1, deri işlemede yüzde 77.2, lâstik ve plâstik üretiminde yüzde 98.2, kimyasal madde ve ilâç üretiminde yüzde 93.9, gübre üretiminde yüzde 100.0, petrol işlemede yüzde 83.5, seramik ve cam üretiminde yüzde 94.1, çimento üretiminde yüzde 99.8, demir-çelik üretiminde yüzde 96.6, demir-dışı madenlerin işlenmesinde yüzde 97.6, madeni eşya *üretiminde yüzde 86.0, elektrikle işlemeyen tarımsal araç üretiminde* yüzde 96.4, elektrikli araç ve donatım üretiminde yüzde 89.5, taşın araçları yapım ve onarımında yüzde 68.2. Bu üretim kesimlerinin millî gelirdeki göreli ağırlıkları hesaba katıldıktan sonra, Türkiye'de, millî gelirin EN AZ yüzde 63.6'sının pazarlandığı görülmektedir.

5. Yazar, diyalektik düşüncenin şu temel niteliğinden habersizdir: Bir evrim çizgisinin bir noktasını aldığımızda, o nokta, dünün kalıntıları kadar, yarının habercilerini de barındırır. Dinamik bile olmayan, bütünüyle tanımlayıcı kalan, zaman içinde gelişim unsurunu hiçe sayan araştırma yöntemlerini bugün burjuva düşünürleri bile kullan*mamaktadırlar. Yazar, Türkiye'nin, onaltıncı yüzyılın ortalarından baş*layarak Avrupa ile ticaret ilişkilerine giriştiğini; bu ilişkiler yüzünden tarımsal üretimini iç pazarların taleplerine (yani sanayileşmeye) göre değil, dış pazarların taleplerine (yani sömürgeci-sömürge ilişkileri) göre ayarlandığını; bunun sonucu olarak, emperyalizmin yörüngesine girdiği ölçüde, tarımdan başlayarak kapitalistleştiğini görebilseydi, düştüğü yanlışların ve çelişkilerin hiç değilse yarısından kendisini *kurtarabilirdi.*

1. Yazar, dönüp dolaşıp, «yarı-feodal unsurlar» demektedir. Oysa, Boratav, ağa-ortakçı bağıntısı olarak beliren yarı-feodal bölüşüm ilişkilerinin tarım nüfusunun yüzde 5'ten azını, kesinkes feodal ya da yarı-feodal olmayan yaygın küçük özel mülkiyetin de nüfusun yüzde 75-80'ini kapsadığını kanıtlamıştır (bkz. EMEK, no. 3).

2. Yazar, «fayda» gibi öznel bir kavramdan hareketle, herhangi bir devrimin önderliğini o devrimden en çok fayda görecek sınıfın üstleneceğini söylerken, bilimsel sosyalizmin «belirli üretim ilişkileri çerçevesinde, gelişen üretim güçlerinin temsilcisi olan sınıf önderdir» *şeklindeki nesnel yaklaşımını reddetmiş, Bentham'cı (faydacı) bir* yaklaşım benimsemiştir.

3. Yazar, esnaf ve zanaatkârların durumu konusunda, EMEK dergisinin «Esnaf ve zanaatkârların bazı kesimleri yoksullaşmakta ve proletaryaya katılmaktadır» şeklindeki ifadesi üzerinde durmuş; «bazı kesimler» deyimini unutup cevap yetiştirme çabasına düşmüş: sanayiye dönük olan ve sanayiyi tamamlayıcı durumda bulunan zanaatkârların sayıca artmasını ya da güçlenmesini, bütün esnaf ve zanaatkârların gelişmesi olarak göstermiştir. Bu açık tahrifat bir yana, Sertel'in Türkiye'de İlerici Akımlar adlı kitabı (s. 92-93), sanırız, yazara yeterli cevaptır.

Bürokratlar Bir Sınıf mıdır?

BEHİCE BORAN

Geçen yazımızda, bürokrasi ve bürokratlar kelimelerini yönetici sivil-asker deyimiyle eş anlamda olarak, ikisini hep «veya» ile birleştirerek kullandık. Şimdi, bürokratların bir sınıf olup olmadığı, dün ve bugün durumunun ne olduğu, yarın sosyalist bir düzende ne olacağı konusuna girmeden önce, bu eş anlamda kullanmanın, ikisini özleştirmenin her zaman doğru olmayacağı noktası üzerinde biraz duracağız.

Bilindiği gibi, bürokrasi ve bürokratlar kelimelerinde bir kötüleyici, anlam vardır. Yönetici kadrolar ise, toplumsal evrimin çok ileri döneminde durumunun ne olacağı sorununu bir yana bırakırsak, bugün olduğu kadar yarın da, sosyalist düzene geçildiğinde de var olacaktır. Yönetimde yer alan bir birey veya bütünüyle yöneticiler grubu «bürokrat» olabilir, olmıyabilir de. Yöneticilerin seçimle yönetimde yer *aldıkları*, gerektiğinde seçmenleri tarafından değiştirilebildikleri, yönetilenlere karşı sorumlu ve hesap verir durumda oldukları, yöneticiler olarak, ayrı ve özel imtiyazlara sahip bulunmadıkları hallerde bu *yöneticilerden bürokrat ve yönetici* gruptan bürokrasi olarak söz edilemez. Sosyalist düzenlerde, devlet müessesi ve kapitalist dönemden miras alınan işbölümü sistemi bir yanıyla devam ettiği için görevleri ve *yetkileri açısından kapitalizmin bürokrasisine* benzer bir yönetici tabaka oluşmuşken; sosyalist uygulamaların büyük sorunu ve «toplumsal hastalığı» bu yönetici grupların bürokratlaşması ve sosyalizm kurulurken bu *bürokratlaşmanın önlenememiş* olmasıdır. Demek ki, bürokrasi, yönetici grup anlamına gelir ama, belli bir durumu ve özgül nitelikleri olan bir yönetici gruptur; bürokrat olmıyan yönetici grup da olabilir ve sosyalist düzende aslâ bürokrat olmamak zorundadır.

Bu kısa açıklamadan sonra, insan toplumlarında yönetici grupların hangi şartlarda meydana çıktığını ve sonra nasıl bürokrasiye dönüştüğünü yine kısaca ele alabiliriz.

İnsan toplumları nüfus artışıyla kalabalıklaşıp daha büyük toprak parçaları üzerine yayılınca ve iş bölümü, görevsel (fonksiyonel) farklılaşma ile gelişip ilerleyince, toplumun bütütüne ait işleri yönetme ve yürütme de yeni bir iş bölümü dalı olarak ve bunu yapanlar da yönetici grup olarak toplumlarda belirdi. Toplumda belli bir grubun, doğrudan doğruya üretimle uğraşmayıp, yönetim, yürütme ve toplumun diğer toplumlara karşı güvenliğini sağlama (askerlik) işleriyle meşgûl olabilmesi için, toplumda üretim güçlerinin belli ölçüde gelişmiş, toplam üretimin artmış ve yönetici-yürütücü-askeri grubun başkalarının ürettiklerinden bir pay alması gerekliydi. Kendileri üretmeden, değer yaratmadan başkalarının üretimde yarattıkları değerlere sahip çıkmak bu grubun temel imtiyazı idi. Bu grup, toplumun eriştiği gelişme seviyesinin zorunlu kıldığı ve toplumun bütünü için yararlı görevler görüyor idiyseler, bu hizmetleri karşılığı üretilenlerden bir pay almaları zorunlu ve tabiî idi, çünkü yaşamaları için gerekli pay olmaktan çok öte, de etmeleri lâzımdı. Ama ne var ki, bunların aldıkları pay, yaptıkları görev karşılığı yaşamaları için gerekli pay olmaktan çok öte üretici kitleleri asgari yaşama düzeyinde, yoksul bırakan, kendilerine ise o toplumun imkânları ve ölçüleri içinde çok refahlı bir yaşama düzeyi sağlıyan, israflı, «gösteriş» tüketimlerinde bulunmaya imkân veren bir arslan payı idi. Bu nokta çok önemlidir çünkü bugün de doğrudan doğruya üretimde bulunan nüfus dışındaki çalışan nüfus gruplarının gelirleri, son tahlilde üretimde yaratılan değerlerden paydır. Bundan dolayı, yani yaratılan değerler fazlasından pay alıyorlar diye bu çalışan gruplar «sömürücü» sayılamazlar. Bugün, doktoru, öğretmeni, çeşitli dallarda uzmanlaşmış hizmetlileri, «kafa emekçileri», olmıyan bir toplum düşünülemez. Sorun, doğrudan doğruya üretimle ilişkin olmıyan görevlerde çalışan nüfus gruplarının *aldıkları artık değer payının yaptıkları* görevlerin toplumsal yararıyla orantılı olup olmadığıdır. Kapitalist toplumlarda bu çalışan grupların aldıkları pay, bilfiil üretenlerin aldıkları paydan çok daha yüksektir; *çalışma karşılığı olmayıp, üretim araçlarının* mülkiyetine sahip olma nedeniyle elde edilen «sermaye gelirleri», kârlar, ise en yüksek gelir grubudur. Bu toplumlarda gelir dağılımı yelpazesi çok geniştir, yani en az kazanan gruplarla en çok kazananlar arasında gelir farkı çok büyüktür. Sosyalist düzende ise özel şahısların (gerçek ve tüzel kişilerin) sermaye geliri yoktur; üretimde ve üretim dışında çalışanların gelirleri arasındaki fark ise çok azalmış, gelir dağılımı yelpazesi çok daralmıştır; ama, «emeğe göre gelir» ilkesi uygulandığından ve insanların emekleri arasında nicelik ve nitelik farkları bulunduğundan bir ölçüde gelir farkları vardır.

Yazımızın konusu olan yönetici grup açısından çıkan sonuç şudur: Yönetici grup sırf artık üründen veya artık değerden pay alıyor diye bir egemen sınıf niteliğindedir denemez. Aldığı payın mikdarı*na ve bu payın, toplumsal gelirin bütününün* çeşitli çalışanlar grupları arasındaki bölüşümü açısından yaptığı toplumsal hizmetle orantılı sayılıp sayılamıyacağına, ve, gelir bölüşümünü ve bu bölüşümün de kendi payını kendi çıkarına kendisi tayin etme durumunda olup olmadığına bakmak gerekir.

İnsan toplumları, av, bitki toplama ve yerleşme alanlarının toplumun ortak mülkiyetinde olduğu ve tüketim maddelerinin (para henüz belirmediği için gelir dağılımı söz konusu değil) bütün bireyler arasında ufak tefek farklarla esasta eşit dağıtıldığı, toplumsal örgütün akrabalık ilişkilerine ve gruplaşmalarına dayandığı ilkel toplum düzeninden, tarımın gelişmesiyle toprak mülkiyetinin önem kazandığı ve bu mülkiyetin toplumun bütününden en üst yöneticiye veya yöneticiler grubuna geçtiği, akrabalık grupları temeli üzerinden örgütlenmenin yerini arazi birimleri üzerinden ve oluşan toplumsal sınıflaşmaya dayanan devlet düzeninin almaya başladığı geçiş (tranzisyon) dönemlerinde, yeni beliren yöneticiler yönetilenlerin oylarıyla yönetici mevkie geliyorlar ve düşüyorlardı; toplumun bütününü ilgilendiren önemli kararlar da yine yetişkin ve yetkili toplum üyelerinin genel toplantılarında oylamayla alınıyordu. Bu yöneticilerin henüz «bürokrat» niteliği yoktu. Ama zamanla yöneticilik, akrabalık yoluyla aileden daha sonraki nesiller geçen ırsî bir hal aldı ve temel üretim dalı olan tarımda toprağın mülkiyeti, çeşitli biçim ve ölçülerde yönetici gruba bağlandığından ve bu nedenle yönetici grup tarımsal üretimi kontrol ve tanzim eder, hasıl olan üretim toplamının nüfus grupları arasındaki bölüşümünü ve bu bölüşümde arslan payının kendisine gelmesini tayin eder duruma geldiğinden bir sınıf niteliği kazandı. Yönetici grup, elinde topladığı ekonomik, politik ve askeri kudreti, tarımın ardı sıra ikinci dereceden gelişen sanayi üretimini ve mübadele (ticaret) *faaliyetlerini de kendi çıkarına kontrol etmek* ve bu alanlarda hasıl olan gelirlerden de kendine pay çıkarmak için kullandı.

Asya üretim biçimi ve Avrupa örneği feodal düzen denilen toplumlarda durum temel çizgileriyle böyleydi, aralarında önemli farklar olmakla beraber. Bu farklar üzerinde burada durmayacağız, o kendi başına önemli ayrı bir konu. Bizim konumuzu ilgilendiren taraf, her ikisinde de, aralarındaki farklar her ne olursa olsun, sivil ve askeri yönetim düzeniyle toprak mülkiyeti ve işletmeciliği düzeninin birbiri üzerine kapaklanmış, birbirine bağlanmış olmasıydı. Ve bunun için de sivil - askeri yönetim ve *kumanda görevi yüklenen grup bu yaptıkları* toplumsal görev karşılığı toprak rantından pay alıyorlardı, fakat aldıkları pay yaptıkları görevle orantılı sayılamayacak kadar yüksekti. Büyük üretici kitleler, hele *tarımsal üreticiler ancak emek güçlerini yenileyip* sağ kalabilecek ve çocuklarının bir kısmını ergin çağa kadar yetiştirip üretici duruma getirebilecek kadar bir payla bırakılıp en düşük bir yaşama düzeyini sürdü*rüyorlardı*.

Feodal tiple bu sınıf karakteri, beylerin toprak üzerindeki mülkiyet hakları daha belirgin olduğundan daha açık seçik bellidir. Asya ürtemi tipinde ise bütün toprakların mülkiyeti, ama «kuru mülkiyeti», hukuken en üst yöneticide olduğundan ve buna bağlı sonuçlar dolayısıyla, yönetici grubun bir sınıf teşkil edip etmediği, veya ne anlam ve ölçüde bir sınıf teşkil ettiği tartışma konusu olmaktadır. Bilindiği gibi mülkiyet konusu, özellikle üretim araçlarının mülkiyeti konusu, üretim ilişkilerini yansıttığı için önemlidir. Ama bir toplumda o toplumun hukuk sistemine göre mülkiyet durumu ile üretim ilişkilerindeki fiilî durum her zaman tıpa tıp birbirine uygun değildir. Mülkiyet sorununun yalnız nazarî hukuk açısından değil, fiilî ilişkiler açısından fonksiyonel tahlili yalnız Asya üretim tipi için önemli olmakla kalmıyor. İlkel toplumlarda, feodal toplumlarda, büyük anonim şirketlerin geliş-

tiği tekelci kapitalist toplumlarda ve sosyalist toplumlarda mülkiyet ilişkilerinin böyle fonksiyonel tahlillerine ihtiyaç vardır. Ama bu konuya şimdi bu yazının sınırları içinde girmeye imkân yoktur, yalnız yukarıdaki yargımızı, yani Asya üretim tipinde de, feodal tipte de yönetici gurubun bir sınıf teşkil ettiği yargısını tekrarlayacağız. Yine yukarıda yaptığımız kısa ve kalın çizgili tahlil ışığında Osmanlı İmparatorluğuna özgü düzende de (bu düzene ister Asya üretim tipi, ister feodal denilsin, bu sorunu da şimdilik bir yana bırakıyoruz) yönetici grup bir sosyal sınıftı. Bu konuda Aybar'la ayrıldığımız iki nokta üzerinde toplanıyor: 1) Aybar Osmanlı yönetici grubunu, «sui generis egemen bir sınıf» kabul ediyor. (1) Oysa bunun belirli bir toplum tipine özgü olduğunu yukarıda belirttik. Osmanlı İmparatorluğundaki uygulamada kendine özgü nitelikler yok muydu? O başka. Her toplum tipi temel ve genel nitelikler tesbit edilerek belirtilir. Her tipin somut toplumlarda somut belirtisi, biçimi o topluma göre özellikler gösterir, ama bundan dolayı sui generis bir düzen, eski deyimiyle, nevi şahsına münhasır bir düzen denilemez. 2) Konumuz bakımından daha önemlisi, bugünkü, 1969 daki, yönetici grup ile Osmanlı düzenindeki yönetici sınıf arasında temelden niteliksel bir fark görmeyişi, bugünkü yönetici grubun (artık «bürokrasi») bir sınıf olduğunu isbat için hep Osmanlı İmparatorluğundaki durumu delil alması, «Yüz yıllardan beri bizde bürokratlar bir sınıf olmuştur» demesidir. Kitabında da, İttihat ve Terakki döneminde başlatılan ve CHP iktidarında geliştirilen devlet kapitalizmini, sadece, «Osmanlı "devletçi üretim ilişkilerinin" başka plânda devamı olarak görüyor. (2) Oysa, 19. yüzyıldan bu yana sivil ve askeri yönetim düzeni toprak mülkiyeti ve işletmeciliği düzeni üzerine kapaklanmış, ona bağlanmış olmaktan çıkmıştır, bu görevliler, artık görev karşılığı doğrudan doğruya toprak rantından pay almamaktadırlar. Yönetici grubun ekonomik temeli değişmiştir, Osmanlı düzenindeki gibi bir sınıf değildir artık. Bu, temel, niteliksel bir değişikliktir, önemsenmeyecek veya ikinci plana atılacak bir değişme değildir. 19. yüzyıldan bu yana yönetici grup artık bir «bürokrasi» niteliği kazanmıştır; yani, devletin yönetim mekanizmasında yer alıp devlet adına yaptığı görev karşılığı yine devletten para olarak ücret, maaş alan, belli tayin, terfi, görevden çekilme kurallarına tabi olan, bir grup olarak kendine özgü bir takım imtiyazlara sahip bulunan, kendisi bir «sınıf» olmayıp esas itibarıyla toplumdaki egemen sınıflara hizmet eden, ama toplumdaki çelişkilerin ölçüsüz keskinleşip toplumu patlatmaması için de bir yandan baskı usullerini kullanırken, bir yandan da şartların *zorlamasıyla bir ölçüde sömürülen alt sınıfları* da kollayan, az çok özerk, ama sınıf ilişkilerinden bağımsız değil, bir tabaka haline gelmiştir.

İttihat ve Terakki döneminde, hele CHP'nin devletçi politikasında bu bürokrasinin üst kademeleri bir ölçüde üretim ilişkilerini kontrol etmiş ve düzenlemiş, politik - idari yetkilerini kişisel zenginleşme için kullanmış, gelir dağılımında kendine büyük pay ayırmış, kısacası, üretim araçlarının mülkiyetine sahip olmanın sağladığı bir takım yetkilere ve avantajlara sahip olmuştur, ama yine de tam bir sınıf olmamıştır. *Çünkü artık toplumda büyük toprak sahipleri sınıfı,* ticaret ve daha geriden sanayi sermayesi sınıfları belirmiştir. Osmanlı İmparatorluğuna özgü üretim ilişkileri düzeni ortadan kalkmış, kapitalist üretim ilişkileri hâkim üretim ilişkisi haline gelmiştir. CHP'nin tek parti döneminde dahi, iktisadi devletçilik politikasının en güçlü biçimde uygulandığı 1930'larda dahi, her şeyin üst kademe yöneticilerin iki dudağı arasından çıkacak sözlere bağlı göründüğü zamanlarda dahi, bürokrasi bilinçli bir şekilde toprak mülkiyeti sınıfını, ticaret ve sanayi burjuvazisi sınıfını koruyan, güçlendiren bir politika izlemiştir. Toprak reformunun yapılmaması, yüksek tarım gelirlerinin halâ gereği gibi vergilendirilmemesi, Teşviki Sanayi Kanunu, yerli sanayie tekelci kârlar sağlayan gümrük duvarları, özel bankacılığı koruyan kanun hükümleri, kredi politikası hep bu egemen sınıfların çıkarlarını koruma ve bu sınıfları güçlendirme politikasının belli başlı belirtileridir. Osmanlı İmparatorluğu düzeninde ise yönetici grup bir sınıftı ve kendi hiyerarşisi içinde en üst makamı olan padişaha hizmetten başka bir şey yapmıyor, kendi dışındaki egemen sınıflara hizmet etme durumunda bulunmuyordu. Kendinden başka egemen sınıf yoktu). İdris Küçükömer CHP devrindeki devletçiliği ilkel sermaya *birikimi dönemi olarak tanımlıyor.* Buna katılırız, ama şunu da belirtmek gerekir ki, yalnız ekonominin devlet kesiminde değil, özel sektör kesiminde de sermaye birikimi dönemiydi. Özel sektör, özel sermaye sahibi sınıf, ekonomik devletçilik politikasının kanada altında gelişmiş, güçlenmiştir, halâ da öyledir. (İkinci Beş Yıllık Plan'ın özel sektöre 3 milyara yakın fonların devrini öngörmesi bunun son belirgin örneğidir).

1950'den bu yana bürokrasi politik gücünü ve ekonomik avantajlarını daha da yitirmiştir. Hele bugün AP iktidarı, bürokrasiyi tamamiyle kendi kontrolünde, dolayısıyla, dayandığı büyük toprak mülkiyeti *ve komprador burjuva sınıfları kontrolünde* «emir kulu» düzeyine indirmek çabasındadır. Üst kademe bürokratlar dahi değil milli ekonominin tümünü, devlet işletmeleri sektörünü bile kontrol edememektedir. «Devletin yüksek menfaatleri» adına direnen genel müdür, uzman ve benzeri yüksek kademe memurların görevlerinden uzaklaştırılmaları veya istifa durumunda bırakılmaları bunun bir belirtisidir. Personel Ka*nununa ilişkin kadro* kanunlarının çıkarılmaması, memurlar kitlesinin tedirgin ve hoşnutsuz bir durumda bırakılması, buna karşılık yukarıda sözünü ettiğimiz, devlet kesesinden büyük özel sermayecilere yapılan aktarmalar, bürokrasinin gelir bölüşümünü artık kendi çıkarına düzenleyemediğinin delilleridir. Gerçi maaş ve ücretler artık değerden bir paydır ama bunun zorunlu ve *tabii olarak böyle olduğunu yazımızın* başında belirttik; payın oranı ise, eskiye kıyasla ve sermayeci sınıfların ele geçirdikleri artık değere kıyasla çok küçülmüştür.

Bu nedenlerle, 1) bürokratların bugünkü durumu, ne Osmanlı İmparatorluğundaki duruma, ne de İttihat ve Terakki ve CHP iktidarları dönemindeki duruma atıfla tesbit edilip nitelendirilemez. Elbette geçmişten gelen etkilerin kalıntıları vardır, ama o zamanlardan bu yana köprülerin altından da çok su akmıştır, hele 1950 den bu yana. 2) *Bugün bürokratlar grubu* bir sınıf değil bir tabakadır. Tümünde çelişkili bir durumdadır, ayrıca içten kesimlere ayrılmıştır. Bu itibarla bürokratları, toprak ağaları ve burjuvalarla aynı safa koyup öbür ikisi gibi bürokratları da bir sınıf sayıp temel çelişkinin bu üçlü ile emekçi sınıflar arasında olduğunu söylemek gerçek duruma aykırıdır, bunun için de yanlıştır. Toprak ağalarının ve burjuvaların birer sınıf ol*duğundan kimsenin kuşkusu yoktur, kimse* bunu tartışmamaktadır. Oysa bürokratların sınıf olup olmadığı büyük tartışmalara yol açıyor, Aybar kendisi bürokratlar arasında bölünmelerden söz ediyor, bürokratlar söz konusu olduğunda zaman zaman sınıf kelimesini tırnak içine almak gereğini duyuyor. Bu belirtiler bile bürokratların öbür iki egemen sınıf gibi açık seçik bir egemen sınıf sayılıp aynı safa konulamayacağını gösteriyor.

Bürokrasi konusuna gelecek yazımızda da devam edeceğiz.

1) Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm, Seçmeler, 1945 - 1967, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1968, s. 646 ve 647.
2) Aynı kitap, s. 649.

Komünist

I. TARİHÇE

Dünya işçi hareketi, ilk büyük birliklerini teşkil ettiği 19. yüzyılın ikinci yarısından II. Dünya Harbine kadar, tek merkezden yönetim ilkesini kabul etmiş ve bunu uygulamaya çalışmıştır. 1864'te kurulan ve Marx'ın adına bağlı olan I. Enternasyonal gibi, 1891'de kurulan II. Enternasyonal ile 1919'da kurulan III. Enternasyonal hep bu anlayışın ürünü olmuşlardır : Bu birliklerin birincisi, dünya işçi hareketini Londra'dan, ikincisi Brüksel'den, üçüncüsü ise Moskova'dan idare etme amacını gütmüştür. III. Enternasyonal, veya kısaltılmış adıyla Komintern (KOMünist INTERNational), II. Dünya Harbi içinde, Nazilere karşı Sovyet-Batı İttifakının kurulmasına paralel olarak 1943'te lâğvedilmiş ve böylece, dünya işçi hareketinin tek merkezden idaresi geleneği, resmi örgütlenme düzeyinde, fiilen son bulmuştur. Gerçi harbten sonra, 1947'de, Kominform kurulmuştur. Ancak Kominform, sabit merkezi olmayan basit bir danışma bürosu olarak iş görmüş ve zaten, Stalin'in ölümünden sonra, lâğvedilmiştir. II. Dünya Harbinden sonra işçi enternasyonalizmi sabit merkezli ve devamlı kuruluşlar yerine, ihtiyaç duyuldukça toplanan dünya komünist partiler konferans*larıyla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Hazi*ran ayında Moskova'da yapılan toplantı bu konferansların üçüncüsüdür. Birinci konferans, Kasım 1957' de, Moskova'da, iktidar-

Partiler Konferansı

CEM EROĞUL

daki 12 komünist partisinin katılmasıyla toplanmıştır. Bir tek Yugoslavya, bu toplantıya katılmamıştır. İkinci konferans, Kasım 1960'da toplanmış ve bu sefer, Yugoslavlarla birlikte 81 parti buna katılmıştır.

5-17 Haziran 1969 tarihleri arasında, Moskova'da toplanan üçüncü konferansa 75 parti katılmıştır. Ancak bunların ikisi (İsveç ve Küba) sadece gözlemci göndermiş, ikisinin ise, gizli olmaları gerekçesi ile, isimleri açıklanmamıştır. Son Moskova konferansını diğerlerinden ayıran en önemli iki husus şudur : 1) Konferans, resmen bölünmüş olan dünya komünist hareketinin bir kanadını kendi dışında bırakmıştır; 2) Konferans suni bir birlik yaratma gayretkeşliğinden kurtularak, farklı görüşlerin açıkça tartışılmasına ve hattâ sosyalist kamu oylarına yansıtılmasına imkân vermiştir.

II. KONFERANSA KATILMAYANLAR

Moskova konferansına katılmayan komünist partiler üç gruba ayrılmaktadır. Bunların birincisi ve en önemlisi, Çin gibi, komünist hareketin büyük bölüğünü revizyonist olarak nitelendirip düşman gören partilerdir. İkinci grup, Kuzey Kore ve Kuzey Vietnam gibi, stratejik mevkileri icabı, SSCB ile Çin arasında herhangi bir tercih yapmaktan hassasiyetle kaçınan partilerdir. Üçüncü grup ise, aslında bir tek partiden, Yugoslavlardan, meydana gelmektedir. Yugoslavya'nın konferansa katılmama nedeni, bu ülkenin, dünya komünist hareketinden, geniş ölçüde kopmuş olmasıdır.

Çin ile SSCB arasındaki anlaşmazlık, ilk defa olarak Haziran 1960'ta, Kruşçef tarafından, Romanya Komünist Partisi kongresinde resmen açığa vurulmuştur. Aynı yılın Kasım ayında toplanan ve Sovyetler Birliğiyle Arnavutluk arasındaki çatışmaya sahne olan dünya komünist partileri ikinci konferansı, aslında bu anlaşmazlığın halli için toplantıya çağrılmıştır. Fakat, bilindiği gibi, anlaşmazlık halledilememiş, aksine, gitgide yoğunlaşarak devam etmiştir. Bugün artık ayrılık, karşılıklı en ağır suçlamalara ve sınır çatışmalarına kadar varmıştır.

III. KONFERANSIN KARŞILAŞTIĞI TEMEL MESELELER

Moskova konferansının karşılaştığı en önemli iki somut konu, Çin ve Çekoslavakya meseleleri olmuştur. Konferansın hazırlık çalışmaları sırasında, Sovyetler Birliği, çoğunluğun ısrarı karşısında, resmi belgelerde Çin'in itham edilmemesini kabul etmek zorunda kalmıştı. Ancak, resmi belgelerde bir suçlama bulunmaması, delege konuşmalarında bu konuya değinilmemesi demek değildi. Nitekim, konferansa katılan delegelerin *aşağı yukarı üçte ikisi Çin'e çattı.* Başta SSCB Komünist Partisi, Doğu Avrupa partileri (Romanya hariç) ve Fransız Komünist Partisi *gibi bazı büyük partiler olmak üzere,* konferansa katılan partilerin çoğunluğu Çin'i suçladılar. Hattâ Brejnef ve Husak gibi bazı *liderler, Çin'in, emperyalizme doğrudan doğ*ruya ve dolaylı olarak yardım ettiğini iddia edecek kadar ileri gittiler. Buna karşılık, Romanya Komünist Partisi ve onun görüşündeki azınlık, Çin'i savunmamakla beraber, bu çeşit suçlamaların hareketi zayıflattığını ileri sürerek bunlara karşı çıktılar.

Çin meselesinin yanısıra, Çekoslovakya meselesi de konferansı meşgul eden en önemli konulardan biri oldu. Ancak, Çin'in aksine, Çekoslovakya konusu, daha çok ima yoluyla konuşuldu. Sadece altı-yedi delege iş gali kınadıklarını açıkça belirttiler. Buna karşılık, Çekoslovakta Komünist Partisi genel sekreteri Husak, müdahaleyi kınayanlara şiddetle saldırdı. Husak'a göre, bu partiler burjuva propagandasının etkisi altında kalmışlardı; oysa sıkı bir marksist tahlile girişmeden işgalin yargılanmaması gerekirdi.

Çin ve Çekoslovakya meselelerinin büyük önemi, bunların temelinde çok daha esaslı prensip meselelerinin bulunmasından gelmektedir. Gerçekten de, bu iki ülke vesilesiyle aslında tartışılan şey, sosyalist devletler ve komünist partiler arasındaki münasebetlerin uyacakları esaslardır. Bu konuda, konferansta farklı görüşler belirmiştir.

Bir kısım partiler tam bir otonomiden yanadırlar. İtalyanların başını çektiği bu gruba *göre, her parti ve her sosyalist devlet,* kendi tutumunu tamamen bağımsız olarak saptayabilmeli ve uygulayabilmelidir. Diğer *partiler buna saygı göstermek zorundadırlar.* Eğer bu tutumu tasvip etmiyorlarsa, yapabilecekleri tek şey, ilgili partiyi karşılıklı görüşmelerle ikaz etmeye çalışmaktır. Yine de her parti, uyarmaları dinleyip dinlememekte serbesttir. Romanya Komünist Partisi lideri Çavuşesku, konferanstaki konuşmasında bu görüşü şu cümleyle ifade etmiştir : «Enternasyonalizm ilkesi, hiçbir şekilde, bir sosyalist devletin veya bir kardeş partinin içişlerine herhangi bir müdahaleyi haklı göstermek için kullanılamaz.»

İtalyan ve Romenlerden başka, İsveç, İsviçre, İngiltere, Avusturalya gibi ülkelerin komünist partilerinin de savunduk*ları bu görüşün varacağı fiili sonuç kolay*ca tahmin edilebilir. Bir kere, Çekoslovakya'nın maruz kaldığı cinsten bir müdahale*yi, bu görüşün savunucuları kabul edemez*ler. İkincisi, partilerin ve devletlerin üstünde bir başka otorite olmadığına göre, Çin *gibi farklı bir sosyalist model uygulayan* ülkelerin suçlanmaması gerekir. Aksine, bu ülkeleri anlamaya çalışmalı ve eğer anlaşmazlıklar varsa, bunlar eşit şartlı serbest görüşmelerde halledilmelidir.

Moskova konferansında temsil edilen ikinci görüşü tarif etmek çok daha zordur. Zira, iki taraf da aynı formülleri kullanmaktadır. Ancak, olaylara ve konuşmalarda nispeten daha ağırlık verilen kısımlara bakarak, farklı bir tutumun söz konusu olduğu söylenebilir. Doğu Almanya ve Bulgaristan *komünist partilerinin* şampiyonluğunu yaptığı bu ikinci görüşe göre, gerçi partilerin üstünde bir otorite yoktur, fakat bütün ko*münist partilerin Sovyet Komünist Partisini* desteklemeleri enternasyonalizmin icabıdır. Ayrıca, her komünist parti, sadece kendi işçi sınıfı önünde değil, komünist hareketin tümü önünde de sorumlu olduğuna göre, bağımsızlığı enternasyonalizmden ayrı düşünmeye imkân yoktur.

IV. KONFERANSIN VARDIĞI SONUÇLAR

Moskova konferansı delegeleri dört *belge üzerinde çalışmışlardır. Bunların* üçü genel bir tasviple karşılanmış ve hiçbir problem yaratmamıştır. Belgelerin ilki, bir barış çağrısıdır. İkincisi, Vietnamlı savaşçıları destekleyen bir bildiridir. Üçüncüsü ise, Lenin'in yüzüncü doğum yıldönümünü anmak üzere kabul edilmiştir.

Asıl önemli olan, dördüncü belgedir. «Bugünkü aşamada emperyalizme karşı mücadelenin yüklediği görevler ve komünist ve işçi partileri ile bütün anti-emperyalist güçlerin eylem birliği»ni konu edinen bu metin konferans boyunca yapılan tartışmaların esas kaynağını teşkil etmiş ve ancak çoğunlukla kabul edilmiştir. Metin, dört bölümden meydana gelmektedir. İlk iki bölüm, milletlerarası durumun ve karşı karşıya bulunan güçlerin tahliline ayrılmıştır. Üçüncü bölüm, emperyalizme karşı savaşın programını çizmektedir. Dördüncü bölümde ise, komünist partiler arasında*ki ilişkiler* incelenmektedir.

Dominik temsilcisi istisna edilirse, esas metnin üçüncü bölümü itiraza uğramamıştır. Buna karşılık, birçok delege diğer bölümlerin değiştirilmesi için çalışmıştır. Nitekim otuz kadar değiştirge önergesi de kabul edilmiştir. Ancak bazı partiler, metnin bizzat yapısına itiraz etmişler ve değiştirgelere rağmen belgenin bu bölümlerini imzalamamışlardır.

Esas metnin imza durumu şöyledir : *konferansa katılan 75 partiden 70'i metni* bütünüyle imzalamıştır. Dört parti (İtalya, Avusturalya, San Marino ve Reunion) sadece üçüncü bölümü imzalamışlar, diğerlerini reddetmişlerdir. Dominik delegesi, barışçılığa fazla önem veriyor gerekçesiyle, metnin tümünü geri çevirmiştir. Bunların dışında, konferansa sadece gözlemci olarak katılmış olan Küba ve İsveç komünist partileri de, delegeleri olmadığı için metni imzalamamışlardır.

Tartışmaların cereyan tarzına, bunların sosyalist kamu oylarına yansıtılmalarına ve ana belgenin ancak çoğunlukla kabul edilmiş olmasına bakarak, Moskova konferansının, dünya komünist hareketinde çokmerkezciliği fiilen gerçekleştirdiği söylenebilir. Suni bir birlik gösterisinden geniş ölçüde kaçınılmış olması, yasak konu kabul edilmemesi, karşılıklı anlayış havasının sonuna kadar muhafaza edilmeye çalışılması, herhalde komünist partileri arasında bir açık tartışma döneminin başlıyacağına işarettir. Ancak bu münasebetlere girişen partiler arasında Çinlilerin bulunmayışı, Moskova konferansının, birliği sağlama yolundaki rolünü geniş ölçüde sınırlamaktadır.

SENDİKACIL

İşçilerin sınıfsal menfaatları ve sınıfsal kurtuluşlarıyla uyuşmayan; bu iğrenç soygun düzenine boyun eyen, dayanak olan; küçük meselelerde koparılan gürültülerle temel meselelerdeki teslimiyeti örten; işçi kitlelerini yanlış yollara sürükleyen; ezilenler adına ortaya çıkıp da ezenlerden yana olan bir sendikacılık olmaz.

İşçilerin emekliliklerlyle ilgili kanun tasarısının yarı yolda bırakılması, İktidarı ettiğine pişman edecek gürültülere sebep oldu. Bu bir gerçek.

Önce hemen belirtelim ki, Millet Meclisinden geçirildikten sonra, bu kanunun Senatodan niye geçirilmediğini anlamak mümkün değildir. Bilindiği gibi AP siyasi aflar bahsinde sıkıştırıldığı köşeden kurtulmak için çareyi, meclisleri tatile vurmakta buldu. Bunun için ne mümkünse onu yaptı ve meclisleri tatile götürdü. Bu arad da tasarı orta yerde kalakaldı. Ancak, AP isteseydi bu kanunu meclislerden kaçarken de çıkarabilirdi. Çünkü tasarı birkaç maddeden ibarettir. Üzerinde geniş ölçüde tartışılacak taraf yoktur. Netekim, Mecliste kısa süre içinde görüşüldü. AP pekalâ, Mecliste işine gelmeyen konulardan kaçınarak Senatoda bu tasarının görüşülmesini sağlayabilir ve ondan sonra tatil kararına gidebilirdi.

AP bu, hikmetinden sual olmaz. Nedense böyle yapmadı. Ya içine düştüğü telâştan akıl edemedi. Ya aklınca aczini örtmek için muhalefete karşı kullanmayı düşündüğü engelleme kozunu elinden yitirmek istemedi. Ya da seçimlerde, işçilere : *«Bu kanunu ele alan AP dir, bir merhaleye kadar getiren AP dir, bundan öte tamamlayacak olan yine AP dir, onun için AP sine oy verin.»* demeyi düşündü. Her neyse...

TUNÇ'un YAPTIĞI ÇIKIŞ

İş bu halde kalınca bazı siyasi partiler, konuyu politik sermaye yapmak için, mal bulmuş magribi'ye döndüler. Etekleri zil çalarak bastılar gürültüyü.

Bu gürültü içinde, 31 Mayıs 1969 tarihli gazetelerde, Türk - İş'in bir bildirisi çıktı. Bildiride : «İşçilerin emeklilik yaşının 60 tan 55 e indirilmesi ve işçi emeklilik maaşının % 50 den % 70 e çıkartılması hakkındaki tasarının, Meclisin tatile girme kararı olmasına rağmen, bu tasarıyı görüştükten sonra tatile girmesinde en büyük etken Türk işçi hareketidir. Tatilden sonra, Cumhuriyet Senatosunun yapacağı ilk toplantıda, tasarının derhal kanunlaşması için gerekli çaba gösterilecektir» denilmektedir. Açıkça görüldüğü gibi Türk - İş, tasarının Senatodan geçmeden, Meclislerin tatile girmesi üzerinde durmuyor, aksine, Meclislerin tatile gider ayak, tasarının sadece Millet Meclisinde görüşülmüş olmasına bile memnuniyetini belirtiyor.

Derken, işçiler meseleyi sorup sual eylemeye başladılar. 8 Haziran 1969 tarihli Akşam gazetesinde Rıza Kuşat adında bir işçinin mektubu yayınlandı. Mektupta şöyle deniliyor : «Türk işçisinin bu en tabii hakkını vermeden kapanan Meclis, gözümüzü gönlümüzü karartmıştır. Hadi Meclis bir takım küçük hesaplar uğruna kapandı. Ama işçinin sesi, Türk - İş nerede acaba ? Niçin susar ? Biz isterdik ki gücünü yüzbinlerce işçiden alan, isterse bir hükümet kadar kuvvetli olabilecek olan Türk - İş biraz ses çıkarsın ve binlerce işçinin dört gözle beklediği bu meselede söz sahibi olsun. Ama nerede o kişiler? Sadece aidat alıp işçinin sırtından diktikleri kâşanelerde gömülüp kalmış olan Türk - İş yöneticileri sesimizi duyarlar mı ki? İşçiler patronlara kaptırdıkları Türk - İş'i arıyorlar. Nerede o? Ses versin de duyalım biraz..»

9 Haziran 1969 tarihinde Türk - İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un basında bir demeci çıktı. Tunç, demecinde yaygarayı basıyordu : «Eğer Cumhuriyet Senatosu en geç birbuçuk ay içinde toplanıp işçi emekliliğini görüşüp kanunlaştırmazsa işçinin de sokağa dökülmesine Türk - İş artık mani olamıyacaktır..» diyordu. Tunç, Akşam'da çıkan mektuptan sureta gayrete mi gelmişti, yoksa bir takım hesaplar mı yapmıştı ne?.. Bu demeci patlatmıştı işte.

Tunç'un bu çıkışı, hemen karşı çıkışa uğradı. Başbakanın, Devlet Bakanı Öztürk'ün arkasından AP'li sendikacılar, Tunç'un söylediklerini ağzına tıkmaya kalktılar. Böyle konuşulamazdı, işçiler sokağa dökülemezdi, «partilerüstü sendikacılık» diye bir şey vardı.

Tunç, bu «Partilerüstü sendikacılık» hikâyesinin şampiyonuydu. Bu oyunu Türk işçisinin boynuna bir yılan gibi o dalamaştı. Şimdi bu oyun onun ayaklarına dolaşıyordu. Hay kör şeytana bak sen, şakadan bir iş yapmağa bile imkân yok bu hikâye içinde.

İŞÇİLER SOKAĞA DÖKÜLMESİN

Çıkarcılar açısından işçilerin kendi hakları uğruna sokağa dökülmeleri, ateşe benzin dökülmesine benzer. Bütün soygun düzenlerinin en korktukları manzara, yeri - göğü çınlatarak haklarını isteyen işçilerle dolu sokak manzaralarıdır. Çünkü böyle manzaralar, eninde sonunda, çıkar dünyasının manzarasını değiştirir.

Halk soyguncuları, kendi çıkarları hesabına, işçi hareketlerinden korkuyorlar; bunu anlamak mümkün; iyi, güzel; dirler. Sendikacılarımız, büyük Tanrı korkularını eksik etmesin; peki bazı sendikacılara ne oluyor, onlar da işçi hareketlerine ve giderek işçi menfaatlerine karşı çıkıyorlar?

Sendikacılık gerçekte işçi sınıfına, haksızlıklardan.. Adaletsizliklerden.. Eşitsizliklerden kurtuluş yönünde, yol göstericilik etmektir. İşçi sınıfıyla ilintili bütün konularda işçilere gerçekleri göstermektir.

Sendikacılık bu olduğu halde, çıkarcı sınıflar «türlü çeşitli» oyunlarla sendikacılığı ters çevirmişler ve yer yer sendikaları soygun düzenlerinin sığınakları haline getirmişlerdir. Elbette işin bu şekle girmesinde görevlerinin mahiyetini kavrayamayan ya da düpedüz sınıflarına ihanet eden sendikacıların günahları çok büyüktür.

Bugün bizde maalesef, basit çabaların ötesinde, asıl ana meselelerde, sendikacılık büyük ölçüde böylesine ters bir tutum içindedir. Sendikacılarımız sınıflararası çelişkilerde, yurt ve dünya meselelerini sınıf açısından ele almakta, milli menfaatleri gözetmekte, milli bağımsızlığı değerlendirmekte tamamen ters bir tutum içinde-çoğunluğuyla, işçi sınıfı için bir şeyler yapmak yerine, işçi sınıfının sırtından bir şeyler kapmak, işçi sınıfının sırtından birşeyler olmak gayreti içindedirler. Bu böyle olduğu için, sendikacılarımız işçi sınıfının politik gücünü ortaya koymak görevini de yüklenmediler. Her bir kendi kafasına ya da kendi hesabına göre çıkarcı sınıfların partilerinden birini tuttu. Bugün işçi hareketlerine karşı çıkan sendikacılar, AP'li sendikacılardır. AP'li sendikacıların bir kısmı sendikacılık alanında yollarını taa baştan şaşırdıklarından ve bir kısmı da AP listelerinden milletvekili olmak hesaplarıyla hareket ettiklerinden bu çıkışı yapmaktadırlar.

PARTİLERÜSTÜ SENDİKACILIK

İşin gerçeğine bakılırsa, meselede en büyük suç, Türk - İş-tedir. Türk - İş, öteden beri sendikacılığı «Partilerüstü sendikacılık» diye bir uydurmacılığın içine itti. Partilerüstü sendikacılık diye bir şey olamazdı. Bazı sendikacılar, İşçi Partisi ve ilerici aydınlar, taa baştan beri bunu anlatmaya çok uğraştılar. Ama ne söylendiyse hiç kâr etmedi. Türk sendikacılığını asıl amaçlarından saptıracak hesaplar kesin şekilde yapılmıştı. Türkiye'de sendikacılık iç ve dış sömürücülerin hesaplarına göre yürütülecekti. Konfederasyonun yöneticileri her şeyi bile bile bu saptırma görevini (ayıbını) yüklendiler. Böyle diyoruz, çünkü işin doğrusuna hep kulak

R KAVGASI

ŞABAN ERİK

tıkadılar. İşin doğrusunu söyleyenlere düşman kesildiler.

Gariptir, bir zamanlar Türk - İş Başkanı Demirsoy : «Sadece sendikaları güçlü şekilde organize etmek yetmez; işçilerin ayrı partisi de olacaktır; meselelerimizi başka türlü halletmenin yolu bulunamaz» şeklinde lâflar ederdi. Ortaya «çalışanlar partisi» kurulması hikâyesi atılmıştı. Sonra ne olduysa oldu, bu parti kurma işi suya düştü. Herhalde Türk - İş'çilerin hesabı oyuncak bir parti kurmaktı. Böylece işçileri oyalıyacaklar, ciddi bir sosyalist gelişmeyi engelliyeceklerdi. Ama herhalde kendilerine anlatıldı ki, işçiler politikanın ne olduğunu anladılar mı bir kere, doğru yolu da bulurlar, ondan öte hile hurda para etmez. Üstelik daha baştan işe ciddi kimseler de karışabilir. Onun için bu tehlikeli numaradan vazgeçildi.

Ve ortaya acaip bir kural, sendikacılığın bütün kurallarına ters düşen bir kural, atıldı : «Partilerüstü Sendikacılık.» Buna göre, sendikacılık, hiç bir partiye yaklaşmadan yürütülecekti.

POLİTİKA NEDİR?

Politika nedir? Politikaya karışmamak ne demektir?

Politikanın çeşitli tarifleri vardır. Buna : «Devlet Yönetme bilimi» derler. «İnsan topluluklarını yönetme sanat ve faaliyeti» derler, «iktidar bilimi» derler. Derler oğlu derler.

Şimdi bu tariflerden giderek soralım : Devlet neye göre yönetilecektir? İnsan toplulukları neye ve kimlere göre yönetilecektir? Kimlerin hesabına göre yönetilecektir? İktidar kimlerin iktidarı olacaktır? İktidar belli bir azınlığın çıkarlarına göre mi kurulacaktır, yoksa halk yararına göre mi?

Bizde iktidar çıkarcı sınıfların iktidarıdır. Bütün işler çıkarcı sınıfların hesabına göre yürütülmektedir. Bu ayan beyan ortada olan bir şeydir. Halkımızın yaşama meseleleri korkunç meseleler haline gelmiştir. Halk yoksulluğun, geriliğin, cahilliğin, umutsuzluğun, gayyasına tıkılmıştır. İnsanlarımızın cevheri söndürülmüştür. İnsanlık aşkına bütün görüş ve düşünceler, namuslu insanların kafataslarının içine hapsedilmektedir. Maddî yoksullukların üstünde fikrî yoksulluklar tünemektedir. Millî menfaatlerimiz, millî bağımsızlığımız, emperyalizme kurban edilmektedir. Ağaların, beylerin, bezirgânların ve tefecilerin pis çıkar hesaplarına göre kurulmuş olan bu düzenden bütün halk yaka silkmektedir.

Şimdi bütün geçmişi bir kenara bırakarak, işçilerin emekliliği bahsinde kahraman kesilen Tunç'un Eskişehir işçi mitingine gönderdiği mesajdaki bir sözüne bakalım... Ama isterseniz daha önce Türk - İş 2. Bölge Temsilcisi Ali Demirayak'ın söylediğine bakalım : «Kanunu kabul etselerdi de bizi bu sokaklara düşürmeselerdi ne olurdu sanki?» Kuzum bu ne sürüngen, bu ne zavallı bir lâftır böyle. Hey allah... Gelelim Tunç'un dediğine : «Bizim mücadelemiz işçi hakkını almak içindir. Bizim siyasi oyunlara aklımız ermez».

Eğer bu söz başka bir şey için söylenmemişse, bunu söylemek düpedüz ahmaklıktır. Bir sendikacının aklı, hele Konfederasyon yöneticisi ayarında bir sendikacının aklı, siyasi oyunlara ermezse, başka hiç bir şeye de ermez. Çünkü dünyada her şey siyasi hesaplarla ayarlanır. Bütün siyasi hesaplar da sınıf çıkarlarına göre ayarlanır. Siyasi hesaplara aklı ermeyen insanın da işçi sınıfı adına ortaya çıkmaya hakkı yoktur.

Çıkarcı sınıflar iktidarı ele geçirecekler.. En rezilâne oyunlarla bunu sımsıkı tutacaklar.. İşçi ve diğer emekçi sınıflar üzerinde alabildiğine egemenlik kuracaklar.. Bütün işleri kendi soygunlarına uyar şekilde yürütecekler.. Bu hal karşısında işçiler inim inim inleyecekler.. Ama işçi sınıfının temsilcileri olarak ortaya çıkan sendikacılar : «Bizim siyasi oyunlara aklımız ermez; biz politikaya karışmayız» diyecekler. Olur mu bu? Olur mu, olur mu hiç? Politikaya karışmamak demek, hâkim sınıfların saltanatına karışmamak demektir. Bu ise halk soygununa, işçi sınıfının ezilmesine göz yummak demektir. İşçilerin ezilmesine göz yumarak işçilerin haklarını aramak.. almak mümkün olur mu? Bu hep böyle giderse ne olur? İşler nasıl düzelir? Türkülerimizdeki gibi dağa - taşa.. Kurda - kuşa yakınarak mı? Yoksa, kendiliğinden doğacak bir keramet bekliyerek mi?

Tunç'un aklı siyasete ermez değil, erer. Tunç, aslında, böyle söyleyerek siyaset yapmaktadır. Tunç'un siyaseti, işçi sınıfını siyasetten uzak tutmak siyasetidir. İç ve dış sömürücülerin siyasetlerine denk düşen bir siyasettir bu.

Burada bir daha belirtelim, gerçekte, «Partilerüstü sendikacılık» yoktur. Sendikacıların her biri bir partidendir. Her sendikacı tuttuğu partiye uygun bir hava çalmaktadır. Öyle sendikacı vardır ki, politikanın göbeğine bağdaş kurup oturmuştur, İktidar partisine yamanmıştır, kraldan fazla kralcı olmuştur, allah kabul etsin milletvekili de olmuştur; böyleyken etrafına fetva verir : «Sakın politikaya girmeyin, politikacılık iki yüzlülüktür, politika bir bataklıktır.. Aman bu bataklığa saplanmayın» diye. Bu böyle!

Türk - İş'in zoru günü sosyalist yönde politikaya girmeyi önlemektir. Tıpkı iç ve dış sömürücüler gibi. Onun için İşçi Partisine karşı etmediğini bırakmamıştır. Oysa, bir partiye yanaşmak siyasete girmek olduğu gibi, bir partiye ulu orta cephe almak da siyasete girmektir.

PARTİ NEDİR?

Bilindiği gibi, partiler sosyal sınıflar esasına göre kurulurlar. Parti hangi sosyal sınıfın partisiyse, fikriyle, zikriyle, dişiyle, tırnağıyla, her türlü ameliyle o sınıfın menfaatlarını savunur. Onun için kapitalist partilere kapitalistler dört elle sarılırlar. Sosyalist partilere de işçiler ve diğer emekçiler canla başla sahip çıkarlar. Böyle olması gayet tabiidir. Çünkü aklen ve mantıken böyle olması gerekir. Meselâ, işçilerin dertleri, istekleri, özlemleri.. Kısacası meseleleri birdir. Şu halde meselelerde birleşen insanlar çarelerde de birleşirler. Nitekim, böyle olduğu için işçiler işçi sendikalarında birleşirler. Sosyalist partiler de, işçilerin ve diğer emekçilerin meselelerini temelden halletmek için kurulurlar. O halde işçilerin sosyalist partilerde toplanmaları kendi iyiliklerinedir. Bunun aksi bir tutum kendi aleyhlerinedir.

İşçilerin meseleleri için ortaya çıkan sendikacılar, kendilerini ve işçileri sosyalist partilerin aleyhine sürüklüyorlarsa, o sendikacılar, işçilerin kurtuluşlarına engel oluyorlar demektir. Böyle sendikacılar, sendikacılık görevleriyle anlatılmaz şekilde ters düşüyorlar demektir. O zaman sendikacıların amaçlarıyle hareketleri arasında hiç bir tutarlık olmaz. Bu türlü bir sendikacılık akıl almaz bir sendikacılık olur.

TÜRKİYE'NİN GERÇEKLERİ

Türkiye'nin gerçekleri bütün aklı başında olanları ciddi düşüncelere sevkedecek şekildedir. Hiç şakası yok, tam anlamıyla, halkımız bugün feleğini keti kasıp kavurmakta olan işaşırmış durumdadır. Memle-

Sayfayı çeviriniz

sizlik gün be gün artmaktadır. Dış ülkelere rızk kapıları aramak için giden işçilerimizin ötesinde, yüzbinlerce insanımız İş Bulma Kurumu kapılarında sıra beklemektedir. Türkiye'den kopan işsiz akınlarının önlenmesi için pasaportumuz Avrupa ülkelerinde geçmez olmuştur.

Ekonomimiz dar boğazlara gelip dayanmıştır. Paramızın değeri hızla düşmektedir. Hayat pahalılığı gemi azıya gitmektedir. Karaborsa, memleketi kara kara kuşatmaktadır. İhracatımız azalmakta, ithalâtımız artmaktadır. Altın ve gümüşlerden arınan (!) hazinenin dibi tıngır tıngır öttüğü için ithalâtımız da düşecektir. İthalâtın düşmesi, yatırım imkânlarının azalması ve hesapsızca dışa bağlı olan sanayiimizde üretimin düşmesi demektir. Bu ise işsizliğin daha da artması demektir.

Sanayide % 12 gelişme kaydetmek isteyen plan bu hedefe varamazken, tarımda % 4.1 artış gözeten plan, % 1,9 da sayarken, inşaatta % 7,2 hedef gösterip % 10,1 e varmaktadır.. Konutta % 5,9 hedef gösterip % 9,2 ye varmaktadır. «Türk halkı pla ndeğil, pilâv istiyor» diyenler, kurdukları planlarla özel sektörün çıkar hesaplarına hizmet etmektedirler.

Yabancı sermaye, Türkiye'yi yabancı soymaktadır. Geçen sene yeniden gelen 13 milyon dolarlık yabancı sermaye'ye karşılık, Türkiye'de varolan yabancı sermaye, dışarıya, 32 milyon dolarlık kâr transferi yapmıştır.

Meseleler bunlar. Sendikacılarımız asıl bunlar için ses vermelidirler. İşçi emekliliğiyle ilgili tasarı üzerindeki gayretlere, sureta da olsa, bir diyeceğimiz yoktur. Makbulümüzdür. Ama mesele sadece o değil, işçi sınıfı ve diğer emekçi sınıflar açısından bakıldığı zaman öyle davalar varki, bunların karşısında bağırmak çağırmak değil, kıyametleri koparmak az gelir. Demek istediğimiz, gözlerimizi ve gayretlerimizi Türkiye'nin kurtuluş davasına çevirelim.

KARA LİSTE

Türk - İş'in geçen seçimlerden bu yana bir de kara listesi var. Buna göre işçilerin aleyhlerine çalışan senatör ve millet vekillerini tekrar seçtirmemek kampanyası açılmaktadır. Şimdi yine bunun lâfı edilmektedir. Bir kere bu pratikte olacak iş değildir. Nitekim geçen defa denendi, olmadı. Sonra, aslında bu *bir aldatmacadır*. Amerikan aldatmacasıdır. Gerçekte, işçilerin kara listelerine alacakları şey soygun düzeninin kendisidir. Türk halkının menfaatleriyle uyuşmayan düzenin kendisidir. Sendikalar bu düşenlere karşı kurulurlar.

SONUÇ

Tunç'un şimdilik bütün günahları bir yana, meseleyi şu veya bu niyetle ortaya atması da bir yana, son yaptığı iş sendikacılık açısından faydalı olmuştur. Çünkü «Partilerüstü sendikacılık» hikâyesi artık yerin dibine geçmiştir. *Sendikacıların* hesaba kitaba zerrece uymaz şekilde beylerin partilerine bağlanmaları, onları berbat halde biribirlerine düşürmüştür. Kör particilik gayretleri işçilerin haklarını aramaktan daha ağır basmıştır. Şimdi birinin ak dediğine diğeri kara demektedir. Bu, meşhur «parçala ve idare et» formülünün uygulanmasıdır işte.

Oysa sendikacılık kendi gerçekleri ve icapları içinde ele alınsaydı, normal olarak bütün işçiler, bütün sendikacılar sınıf açısından giderek bir partide toplanacaklardı. Ve haliyle, işçilerin gerçek partisiyle sendikacılık hiçbir zaman çatışmayacaktı.

Dünya işçileri, politik haklarını elde etmek için kıyametleri koparmışlardır. Bizim sendikacılarımız ise bu hakları inkâr için akıl almaz gariplikler ettiler. Şimdi meselelerle ve biribirleriyle dolaşmaları, işçilere, bir ölçüde de osla, gerçekleri anlatacaktır. Ve, bu dolaşıklık çözülürken asıl dolaşıklık da bir ölçüde çözülecektir.

Tunç yaptığı çıkışla, kendi hesabına pek tahmin edemediği zor bir durumla karşılaştı. Ondan sonra can derdiyle «Tunç'u destekliyoruz» kampanyasını açtırdı. Bundan öte bu iş kuru lâf gürültüsünden çıkıp bir şekle girecektir. Hiç değilse bazı sendikalarda böyle olacaktır. Yani mesele, Tunç'u ya da Tunç'ları korumak şeklinden çıkıp, sendikacılığın temel kurallarına uymak şekline girecektir.

Hele bundan öte ekonomik koşullar daha da bindirdikçe.. dar boğazlara dar canlarla girildikçe işin içinden, pahalılık karşısında üç günde kıymetten düşen, sözleşmelerle de çıkarılamayacaktır artık. Çünkü yoktan var çıkmaz. O zaman, temel sosyal ve ekonomik sorunlara inilmeden bir şey yapılamayacağı iyice anlaşılacaktır.

Unutulmasın, sendikacılar, kendi aralarında arabacı kavgacı yapmak için değil, işçi sınıfının kurtuluş kavgasını yapmak için sendikacıdırlar.

Marksist

LOUİS ALTHUSSER

Ama bütün bunlar sadece marksizmin klasiklerinin teorik yapıtlarıyla ilgilidir. Şimdi başka şeyden söz etmemiz gerekiyor : Marksizmin **pratik** *yapıtlarından; yani* marksist teoriyle işçi hareketinin birliğinden doğmuş bulunan sınıf mücadelesi örgütlerinin siyasi pratiği ve bu pratiğin sonuçlarından.

Marksist ilkelerin marksizmin teorik yapıtları içinde «pratik durumda» varolabileceğini göstermiş bulunuyoruz. Şimdi bu ilkelerin, marksizmin **pratik** *yapıtları içinde de «pratik durumda»* varolabileceklerini göstermek gerekiyor.

Gerçekten, komünist partilerin siyasi pratiği, mevcut teorik tahliller içinde bulunmayan bazı marksist ilkeleri, ya da bu ilkelerin teorik sonuçlarından bazılarını, pratik durumda içerebilir, ~~(ihtiva edebilir)~~. Bizzat **teorik öz** bakımından sınıf mücadelesi *örgütlerinin siyasi pratiği*, bazı hallerde ve bazı konularda ve bazan çok geniş bir şekilde, mevcut teoriden ilerde bulunabilir. O halde, siyasi pratikten içerdiği ve mevcut teorinin durumuna göre daha ilerde bulunan teorik unsurlar «çıkartılabilir».

Şüphesiz söz konusu olan herhangi bir pratik, «kendiliğinden» bir pratik değil, örgüt ve eylemlerini marksist teori üzerine oturtan devrimci partilerin pratiğidir. Gene şüphesiz, söz konusu olan, hattâ marksist teori üzerine «oturtulmuş» olan pratiklerden herhangi biri değil, ama marksist teoriyle doğru bir ilişki halinde bulunan bir pratiktir. (1) Bu iki şart altında, devrimci bir partinin siyasi pratiği, (örgüt yapısı, hedefleri, eylem biçimleri, sınıf mücadelesi yönetimi, tarihi sonuçları vs...) marksist teorinin, belirli somut-gerçek şartlar içindeki **gerçekleşmesini** teşkil eder. Bu ilkeler teorik ilkeler olduklarından, eğer bu gerçekleştirme **doğruysa**, mutlaka **teorik** bir değer taşıyan sonuçlar meydana getirir. Bu sonuçlar arasında, bazıları, sadece o zamana kadar bilinen teorik ilkelerin bir uygulaması, buna karşılık başka bazıları da, teorinin o günkü durumunda *kendini göstermeyen* teorik unsurları, teorik sonuçları, hatta teorik ilkeleri temsil ederler. Yukarıda sözü edilen şartlar altında, marksist devrimci partilerin siyasi pratiği, siyasi teoriye göre **ilerde bulunan** teorik unsur, *sonuç ve ilkeleri*, **pratik durumda**, işte böyle ihtiva edebilir.

Bu nedenle, «marksizmin ilkelerini nerede bulacağız?» sorusuna, şu cevabı verebiliriz : **aynı zamanda**, hem marksizmin klasiklerinin teorik yapıtlarında, hem de komünist partilerin **pratik** yapıtlarında.

Komünist partilerin «pratik yapıtları» ya da siyasi pratiğinden anlaşılması gereken şeyi açıklayalım.

Bundan anlaşılması gereken şey, somut durum üzerindeki **siyasi** tahliller, parti çizgisini tesbit eden **kararlar**, bu çizgiyi tanımlayan ve yorumlayan siyasi konuşmalar, siyasi kararları nakşeden ve onlardan sonuçlar çıkartan **parolalar** olabilir. Bundan anlaşılması gereken şey, girişilen **eylemler**, bu eylemlerin yürütülme **tarzı**, ve bu eylemlerin ulaştığı sonuçlar olabilir. Bundan anlaşılması gereken şey, sınıf mücadelesinin **örgütlenme biçimleri**, sınıf mücadelesinin çeşitli düzeyleri arasındaki ayrım ve bu düzeylere uygun düşen çeşitli örgütler olabilir. Bundan anlaşılması gereken şey, sınıf mücadelesi ve kitlelerle birleşmenin **yönetim yöntemleri**, parti içinde teori ve pratik birliğiyle ilgili sorunların, yöneticilerle taban arasındaki, partiyle kitleler arasındaki vs, vs. sorunların çözüm tarzı olabilir.

Komünist partilerin siyasi pratiğinin biçimleri işte bunlardır. Bizzat teorinin henüz varolmayan **ilkelerini** «gerçekleştirebilen», dolayısıyla üreten yeni teorik unsur ya da sonuçları, pratik durumda, işte bu siyasi **pratik biçimleri** ihtiva edebilir. Demek ki bu yeni teorik unsurları sadece tahlillerde, kararlarda, siyasi konuşmalar ya da girişilen eylemlerde değil, örgütlenme şekilleri ve sınıf mücadelesinin yönetim yöntemlerinde de aramak gerekir.

Bir örnek alalım.

Marksizmin teorik ilkelerinin geliştirilmesini Lenin'in **teorik** yapıtlarında aramak normaldir. Lenin'in emperyalizm teorisiyle işçi hareketine

ilkeleri Nerede Bulacağız?

kazandırmış olduğu şeyi herkes bilir. Ama Lenin, işçi hareketine, aslında bundan daha çoğunu kazandırmıştır. Ve eğer Marx ve Engels'ten sonra meydana gelmiş en büyük teorik olayların izi bulunmak istenirse, bunları Lenin'in **teorik** metinlerinden çok, **siyasi** metinlerinde aramak gerekir. Lenin'in en derin ve en verimli teorik bulguları, herşeyden önce, **siyasi** metinlerinde, yani onun **siyasi pratiğinin** «özet»ini teşkil eden şey içinde saklıdır. Sadece **bir tek** örnek vermiş olmak için şunu söyleyelim : **Lenin'in siyasi metinleri** (durumun ve durumdaki değişmelerin tahlilleri, alınan kararlar ve bunların sonuçlarının tahlilleri, vs.), göz kamaştırıcı bir ısrarla, bize son derecede önemli **teorik** bir kavram verir : «aktüel uğrak» ya da **konjöktür** kavramı. Lenin'in marksist bir partinin eylemi içinde bu partinin mücadelesini yönetmek için üretmiş bulunduğu bu kavram (ya da ilke), sadece tarihi materyalizm için değil, fakat yakında gösterilecek olduğu gibi, diyalektik materyalizm için de, temel bir marksist ilkedir : bununla birlikte, bu kavram, mevcut marksist teori içinde, seçik, dört başı mamur bir şekilde bulunmuyordu...

Böylesine teorik bir verimlilik ve böylesine bir teorik önem taşıyan bir ilkenin, Lenin'in 1917'den 1923'e kadar yaptığı tahlil ve siyasi konuşmalar içinde pratik durumda varoluşu, söz götürmez bir gerçektir. Bu ilkenin Lenin'in siyasi yapıtlarından «çıkartılması» düşünülmeksizin, pratik durumda kaldığı da maalesef bir başka gerçektir. Teorik bir hazine şuracıkta, el altında, Lenin'in siyasi yapıtlarının içindeydi : ama kimse «keşfetmedi» bu hazineyi ve kısır kaldı. Bununla birlikte, pratiğin, ve siyasi pratiğin resmen ilân edilen önceliği, Lenin'in siyasi yapıtları üzerinde yapılan sistematik araştırmalardan esinlenmemiştir. Şüphesiz, komünist partilerin pratiği içinde, Lenin'in siyasi yapıtlarından büyük dersler çıkartılmıştır. Ama, Stalin'in yazdığı «Leninizmin Sorunları» bir yana bırakılırsa, bu yapıtlardan, Lenin'in siyasi ilkelerine dayanan bir başka sistematik teorik yapıt çıkartılmamıştır. Hele Lenin'in siyasi pratiğinden, tarihi materyalizm ve diyalektik materyalizmin teorik kavramlarına, dolayısıyla Lenin'in **siyasi pratiği** tarafından üretilmiş bulunan önemli teorik, hattâ felsefi keşiflere dayanan hiçbir sistematik teorik yapıt çıkartılmamıştır. Aynı tarzda, Marx'ın yapıtlarında birçok teorik kavramın «pratik durumda» kaldığı da doğrudur. Sonuçları bugün kendisini acı acı duyuran bu cansıkıcı durumu neye bağlayabiliriz? Hiç şüphesiz, sınıf düşmanının gürültüsüz patırdısız incelemeler yapmak için kendisine zaman vermediği işçi hareketinin siyasi görevlerindeki ivediliğe. Ama bu durum, gerek marksizmin gerçek pratiğinden, gerekse marksist teoriyi üreten pratikten kopmuş ve bu yüzden, siyasi sadakatlerine rağmen, işçi hareketinin büyük yapıtları üzerinde olduğu gibi, büyük klasik metinler üzerine de yansıtmış bulundukları ampirizm, evrimcilik, hümanizm, pragmatizm gibi burjuva ideolojilerinin etkisinde kalan «işçi sınıfı aydınları» nın marksizm anlayışına da bağlıdır. Ne olursa olsun, bu durum, önümüze sarih bir görev koyuyor: Siyasi yapıtları birçok teorik bulgular içerdiğinden, Marx'ın, Lenin'in, ve büyük komünist yöneticilerin, sadece teorik yapıtlarında söylemiş oldukları şeyi değil, ayrıca bu yapıtların pratik durumda içerdikleri şeyi de çıkartmak. Geciktirilmemesi gereken bir görevdir bu.

Büyük teorik olaylar her zaman ve sadece teori alanında ortaya çıkmaz: **siyaset** alanında da ortaya çıktığı, ve bu yüzden, siyasi pratiğin, bazı kesimlerinde, teoriden ilerde bulunduğu olur. Kendi öz gelişmesi için, birçok bakımlardan, büyük bir önem taşıdığı halde, teorinin, kendi malûm ve resmi alanı dışında oluşan bu teorik olayların farkına varmadığı olur. (2)

Eğer (G. Canguilhem tarafından Galilée'ye uygulanmış bulunan mükemmel bir formülü kullanarak, teorinin özgüllüğünün, «söylemek» kelimesinin gerçek anlamında, **«hakikatı söylemek»**, onu yalıtmak, tanımlamak, anlatmak, teorik kanıtlarla, yani Marx'ın istediği gibi, kesin bir «açıklama düzeni» konmuş bir **konuşma** içinde ispatlamak olduğunu ilân ediyorsak), aynı zamanda «hakikati söylemek» durumunda olmaksızın, «hakikat içinde **olunabileceğini**» tesbit etmek zorunda bulunuyoruz. Bu ayrım, çok geniş bir anlamda anlaşılabilir : yalnız hakikat «söylendiği» zaman değil, ama, aynı zamanda kendine uygun teorik biçimi, «söyleme» biçimi, ya da teorik konuşması üretilmeksizin, «pratik durumda» bir teorik öz üretildiği zaman da, «hakikat içinde olunur». Böylece, hakikati **söylemek'**sizin, bizzat **teoride** hakikat içinde olunabileceğini görmüş bulunuyoruz. Marksist felsefe, **Kapital'de**, pratik durumda işte böyle bulunur : Kapital, maksist felsefeyi «söylemek» sizin, marksist felsefenin kesin açıklamasını ortaya koymaksızın, elbette marksist felsefenin içinde bulunur. Bu şekilde, siyasi pratikte, teorik konuşmanın gerçek anlamında bir hakikati «söylemek» sizin, «hakikat içinde olunabileceğini» yukarda görmüş bulunuyoruz.

Bu hakikati söylemeksizin hakikat içinde olmak olanağı, pratik durumda bir teorik özle teorik durumda bir teorik öz arasındaki ayrım, bütün bu öneriler, birer **belâgat** oyunu değildir : bu öneriler, teori ve pratik ilişkisini tartışma konusu yaptıklarına, hem teoride hem de pratikte «pratiğin önceliği»ni doğruladıklarına ve de, hepsinden önemlisi, yanlış bir ilişkiyle doğru bir ilişkinin karşıt sınırları arasında gidip gelebilen bu ilişkideki değişmeleri bize gösterdiklerine göre, doğrudan doğruya marksizmin ta kendisine değgin önerilerdir.

Ne var ki, yeni bir teorik özün pratik durumda marksist teoride, ya da komünist partilerin pratiğinde var olabileceği her ne kadar doğruysa da, marksist teoride olsun, komünist partilerin pratiğinde olsun, «pratik durumda» varolan herşeyin teorik bir değere sahip olduğunu söylemek doğru değildir. Sadece «pratik» içinde bulunulması sebebiyle hakikat için de olunduğunu söylemek doğru değildir; tıpkı sadece hakikati «söylemeğe» karar vermek, yani sadece «teorik» görünüşlü bir konuşma öngörmek, sadece teori «yapmakla» da, hakikat için de olunduğunu söylemenin doğru olmadığı gibi. Bu doğru olsaydı, Feurbach'ın vaktiyle söylediği gibi, bütün gevezeler bilgin olurdu. Öyleyse, kötü teori «yapılabildiği» gibi, kötü pratik de yapılabilir. Biz bunun, teorik düzeyde olduğu gibi pratik düzeyde de, Lenin'in gözlerimizi tam manasıyla açtığı ünlü bir örneğini biliriz : İkinci Enternasyonal'in teorik ve siyasi revizyonizmi.

Ama sadece bu örnek bile, önümüze şu son teorik sorunu koyar : marksizmin teorik pratiğinde, siyasi pratiğinde de olduğu gibi, teori ile pratik arasında **doğru bir birlik** sağlamak, yani bu birliği mâruz bulunduğu sapma tehlikelerine karşı sağlama bağlamak için riayet edilmesi gereken şartlar nelerdir? Bu sorunun cevabı, teori ile pratiğin, hem teorik pratik hem de siyasi pratik alanındaki birliği üzerine bir **genel** teori ile, bu iki alanın **birbirine eklemlenmesi** üzerine bir teoriye bağlıdır : bu teori, ancak bu birlikteki değişimin karşıt sınırları (yanlış birlik, doğru birlik) teorisini kendi içinde barındırmak şartıyla **genel** bir nitelik kazanabilir. Bu güç ve ivedi sorunu koymak ve çözümlemek için silâhsız da değiliz: komünist partilerin bütün ideolojik mücadele (Engels ve Lenin'in, dogmatizm ve teorik revizyonizme karşı mücadelesi) ve siyasi mücadele (dogmatizm ve siyasi revizyonizm) deneyi elimizin altında bulunuyor. Burada da, son derecede yüksek teorik önem taşıyan tarihi protokolleri, hiç şüphesiz pratik durumda içeren bir deneye sahip bulunuyoruz. Bunlardan yararlanmak için çalışmaya koyulmak yeter.

Bu çalışmada, kaynaklar güçlüklerden çok daha ağır basıyor.

Çeviri : Kenan SOMER

(1) Örneğin II. Enternasyonal partilerinin 20. yüzyıl başındaki siyasi pratiği : bu mekanist, ekonomist ve evrimci pratiğin marksist teoriyle olan ilişkisi, esas itibariyle yanlıştır.

(2) Marksist teorinin Lenin'in «Sovyetler» parolasını yeniden ele alma kararında saklı teorik-pratik ve yönetim-yığın diyalektiğinden, ya da devrimci dönemin geçiş evreleri tahlillerinden, çıkarılması gereken her şeyi henüz çıkarmamış bulunduğu muhakkaktır.

Türkiyede Sosyalizm Tartışmaları

Milli Demokratik Devrim Fetişizmi -3-

MEHMET SELİK

> ● **Bugün her gerçek sosyalistin görevi, Sosyalist Devrim için mücadele etmek, bunun için de bunu gerçekleştirecek güçlerin daha sağlam bir biçimde örgütlenmesine, daha yoğun bir biçimde bilinçlenmesine katkıda bulunabilmek için bütün olanaklarıyla, olanca akıl ve güçleriyle çalışmaktır.** ●

III. KÜÇÜK BURJUVAZİ

a. «Şehir ve köy küçük burjuvazisi, bir miktar üretim aracına ve toprağa sahip bulunmasına ve kimi durumlarda işgücü kiralamasına rağmen, daha çok emeğiyle yaşayan ve kapitalist düzende ipuçları kompradorun elinde toptancı, tefeci gibi asalaklar tarafından sömürülen bir sınıftır.» (S. 23)

b. «Orta köylü ve yoksul köylü ekonomisinin hakim bulunduğu Türkiye gibi geri bir tarım ülkesinde, küçük burjuvazi sayıca da çok önemlidir.» (S.23)

c. «Türk toplumunda pek önemli bir yeri olan, çoğunluğu küçük burjuva kökten gelme asker-sivil bürokrat aydın zümre de (ki öğrenci gençliği ve meslek erbabının çoğunluğunu bu zümreye katabiliriz) küçük burjuvazi içinde ele alınmalıdır.» (S. 23)

d. «Türkiye gibi bir ülkede küçük burjuvazi... Batı toplumlarına kıyasla çok daha büyük bir devrimci potansiyele sahiptir. Küçük burjuvaziyi devrimci güçler arasında saymak gerekir.» (S. 23)

e. «..., asker-sivil aydın zümre, kök bakımından, genel durum bakımından içinde sayılması gerektiği Türkiye küçük burjuvazisinin en bilinçli kolunu teşkil etmektedir.» (S. 28)

f. «Sayısı yarım milyonu bulan asker-sivil aydın zümre, Türkiyede orduda olsun, devlet *mekanizmasında olsun*, kilit noktaları elinde tutmaktadır. Bu zümre Tanzimattan bu yana Türkiyenin yönetimini çok kez elinde tutmuş, hiç değilse bu yönetimde önemli rol oynamıştır. Yüz yılı aşan bir süredir, Türk tarihindeki gelişmeler bu zümrenin damgasını taşır.» (S. 24)

g. «Küçük burjuva küçük de olsa mülk sahibi olarak, kâh sağa, sömürülen bir kitle olarak kâh sola eğilim gösterir. Bu tutarsızlık, onu zaman zaman kendi çıkarlarına aykırı tutumlara, bindiği dalı kesme durumlarına sürüklemiştir.» (S. 28)

h. «Böyle olmasaydı, küçük burjuva bürokrasisi iktidarın işbirlikçi sermaye ve feodal ağalar ortaklığının eline geçmesini sağlıyacak olan şartları kendi eliyle hazırlamazdı.» (S. 28)

i. «..., bizde küçük burjuva kökten gelme aydınların öncülüğünü ettiği sınırlı reformların, anti - feodal hareketlerin hiç biri bu güne dek emekçiye somut olarak herhangi bir kazanç sağlamamıştır.» (S. 18)

j. Ama ne olursa olsun, «... küçük burjuva reformistleriyle... güçbirliği kurulmadan milli demokratik devrim başarıya ulaşamaz, emperyalizm kapı dışarı edilemez, demokratik reformlar gerçekleştirilemez?» (S. 28)

k. «Küçük burjuva bürokrasisinin ideolojisinin, günümüzün şartlarına uydurulmuş bir Atatürkçülük olduğu söylenebilir. *Kemalizmin milliyetçi, anti-emperyalist ilkelerinin* Türkiyede sosyal adaletin gerçekleştirilmesiyle sıkı sıkıya bağlı olduğu ve köklü dönüşümlerin bu günün Kemalist politikasının ayrılmaz bir parçası olduğu bilinçli aydın çevrelerinde yaygındır.» (S. 27-28)

l. «Amerikan emperyalizmi ve işbirlikçileri, şu anda, tarihinde bir Çanakkale olan, ilk başarılı milli kurtuluş savaşı olan Türk ordusu subayını, başlıca görevi Amerikan ve yerli sömürücüler hesabına kendi halkını baskı altında tutmak olan Güney Amerikanın kendi halkından kopuk ordularının yaldızlı üniformalı operet subaylarına benzetme çabasındadırlar. (Oysa) yüzyıldan uzun bir süredir Türkiyenin kaderine hükmetmiş olan asker-sivil bürokrat zümre, bir geçmişin, bir geleneğin temsilcisidir... (Bunun içindir ki) biz tarihin ağır basacağı, milli geleneğin üstün geleceği kanısındayız. (Bu tarih, bu gelenek,) asker sivil aydın zümre ile işbirlikçi sermaye-feodal ağa ittifakı arasında uzun süreli bir anlaşmayı imkânsız kılacak kadar güçlüdür.» (S. 27, 26, 27)

m. «Asker-sivil aydın zümre ile işbirlikçi sermaye-feodal ağa *ittifakı arasında bir uzlaşma* olabilir mi? Böyle bir uzlaşmayı mümkün kılacak maddi temel Türkiye'de yoktur. Türkiye'de nimetler sayılıdır... Bu sayılı nimetler her iki tarafıda sevindirecek biçimde bölüştürülemez.» (S. 25)

n. «İşbirlikçi sermayenin egemen bulunduğu bağımlı bir kapitalist düzenle sınıf çıkarı asla bağdaşmayan küçük burjuvazi, bilinçlendiği ölçüde devrimden yanadır. Hem Milli Demokratik Devrimden yana hem Sosyalist Devrimden yana...» (S. 23)

o. «Devrimci kadroları eğiteceğiz, bu arada kendi kendimizi de eğiteceğiz. Küçük burjuvaziyi temsil eden dostlarımızın eğitimine de katkıda bulunmaya çalışacağız. Onlara gerçek devrimciler olmaları, tutarlı bir devrim çizgisini izlemeleri gerektiğini, devletin üst mercilerinden gelme ilk sığırtla yılmamaları gerektiğini söyleyeceğiz.» (S. 29)

Broşürün Türkiye'deki küçük burjuvazinin mahiyeti ve özellikleri hakkındaki görüşleri bunlar. Okuyucunun tahammül sınırlarını zorladığımızı bile bile, bu uzun aktarmaları yapmak zorunluluğunu duyduk. Böylece, bir kere, *görüşlerimiz eksik yansıtılmıştır*, denilemiyecektir. Sonrada, okuyucu bunlarla bizim ileri süreceğimiz görüşler arasındaki karşılaştırmasını daha sıhhatli bir şekilde yapabilecektir. Burada şunu hemen belirtelim ki, bizim bu karşılaştırmanın sonucu hakkında hiç bir endişemiz yoktur. Çünkü, bilimsel sosyalizm hakkında bir parça bilgisi olan sağ-duyu sahibi bir okuyucu, yukarıda kaydedilenlerin bilimsel sosyalist bir tahlille uzaktan yakından bir ilgisi olmadığını tesbitte zorluk çekmeyecektir. Bizim bu görüşler hakkında genel bir hüküm olarak söyleyebileceğimiz şey, bunların tehlikeli bir «asker-sivil aydın zümre» dalkavukluğunun, ya da, daha hayırlısı bir yorumla, kaba bir küçük burjuva sosyalizmine teslimiyetin ifadesi olduğudur.

Bunu belirttikten sonra bazı noktaların, kısaca, daha ayrıntılı eleştirisine geçebiliriz.

Şunu hemen belirtelim ki, yukarıda küçük burjuvaziyle ilgili olarak ileri sürülen görüşlerin hemen hemen hepsi yanlıştır ve *broşürün kendi kaydettiği* bilimsel sosyalizmin şu temel önermesiyle çelişmektedir: «..., bir toplumda sınıfların ve zümrelerin devrime karşı tutumunu tayin eden şey, son tahlilde, o sınıf veya zümrelerin toplum ekonomisindeki yerleridir.» (s. 19)

Küçük burjuvazi adı altında toplanan sınıf ve tabakaları aralarındaki bazı benzerliklere bakarak diğer sınıflar gibi mütecanis bir sınıf saymaya imkân yoktur. Küçük burjuvazi, büyük burjuvazi ile proletarya arasında yer alan bir sınıf, bir orta sınıftır ve bunu da kendi içinde aşağı ve yukarı orta sınıf olarak iki bölüğe ayırmak gerekir. Marx ve Engels'in aşağı orta sınıfın devrimciliği hakkındaki görüşleri şudur :

«Aşağı orta sınıf, küçük imalâtçı, dükkâncı, zanaatçı, köylü, bütün bunlar, orta sınıfın birer parçası olarak varlıklarını yok olmaktan kurtarmak için burjuvaziye karşı mücadele ederler. Onun için, bunlar *devrimci değil tutucudurlar. Hattâ* gericidirler de. Çünkü tarihin tekerleğini gerisin geriye döndürmeye çalışırlar. Eğer devrimcilikleri tutarsa, bu ancak proletaryanın saflarına kaçınılmaz geçişlerini gözönünde tutmaları yüzündendir; onlar böylece, o andaki çıkarlarını değil, gelecekteki çıkarlarını savunurlar, kendilerini proletaryanın görüş açısına yerleştirebilmek için, kendi açılarını terkederler.»

Marx ve Engels aynı ortak eserlerinin diğer bir yerinde de

şunu belirtirler :

«*Nüfusun yarısından* çok daha fazlasını köylülerin teşkil ettiği Fransa gibi ülkelerde, burjuvaziye karşı proletaryadan yana çıkan yazarların, burjuva düzenini eleştirirken, köylünün ve küçük burjuvanın ölçütünü kullanmaları ve işçi sınıfını bu ara sınıfların görüş açısından savunmaları doğaldı. Küçük burjuva sosyalizmi böyle doğdu.»

Orta sınıfın aşağı katlarının işleyen sömürü mekanizması ile proleterleşmekte ve proleterleşmeye mahkûm oldukları tarihi olgusuna dayanarak bunların sosyalistçe bilinçleştirilmelerini sağlayacak eylemlere girişmek yerine, daha da kötüsü, bunun gereksizliğini telkin etmeğe çalışır bir tutumla, küçük burjuva reformcularının dümen suyuna girme yolundaki bir devrimcilik ne biçim bir sosyalist devrimciliktir?

Yukarı orta sınıfa gelince, orta sınıfın üst katları ticaret, tarım, imalât, ulaştırma, hizmetler gibi faaliyet alanlarında gözleri daha yukarılara tırmanmakta, yani büyük burjuvalaşmakta olan, ve ekonomik durumları güçleri kendilerininkinden daha büyük olanlar karşısında zayıf olmakla beraber daha güçsüz olanları ezmeye yetecek kadar kuvvetli sermaye ve toprak sahiplerinden meydana gelir. Bunların ekonomik çıkarları ve bundan dolayı da ideolojileri bakımından sosyalizmden yana olmaları asla söz konusu olamaz. Böyle bir şey, eşyanın tabiatına *aykırıdır.*

Buraya kadar söylediklerimiz, genel olarak, sayılarının yarım milyonu bulduğu veya aştığı belirtilen küçük burjuva kökenli bürokratlar tabakası içinde geçerlidir. «Hakim sınıfların ortak işlerini yürütmekle görevli,» yabancı okul veya kolej mezunu, avrupa ve amerikan tahsilli, dil bilen, resmi ve özel arabalı, kışlık ve yazlık evli, hizmetçili ve dadılı, bir ayağı burada diğeri avrupa ve amerika gezilerinde, personel kanununun mali hükümleri ile yürürlüğe girmesi veya girmemesi gibi bir derdi olmayan, çok kere özel sektörde veya parlamentoda yeri hazır küçük bir üst yöneticiler tabakası ile yarım milyonun büyük kısmını meydana getiren memur proleter durumundaki kitleyi aynı kefeye koymak asla mümkün ve caiz değildir.

Ekonomik ve sosyal durumları itibarıyla bürokrasinin üst kesimlerini büyük burjuvaziye, alt kesimlerini diğer sömürülen sınıf ve zümrelere yakın görmek gerekir.

Broşür, *yukarıya aldığımız* görüşlerinin açıkça ortaya koyduğu gibi bir sınıf veya zümrenin devrimci potansiyelinden söz ederken, gerçek ekonomik ve sosyal durumları değerlendirmek yerine, «tarih» gibi «gelenek» gibi metafizik unsurlara atıfta bulunarak idealizmin hayal dünyası içinde gezmenin ve maalesef etrafı yanıltmanın açık bir örneğini vermek yoluna gitmiş bulunuyor.

Broşürün «nimetler» hakkındaki bilimsel görünme çabasındaki görüşü de doğru değildir. Çünkü, nimetler «sayılı» olsa bile bunun aralarında bölüşüleceği keseler de «sayılı»dır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, bürokrasinin belli bir kısmı tatmin edilmektedir ve bu kısmın tatmini gerçekten gereklidir ve yeter, yoksa tamamının memnun edilmesi gibi bir mesele veya zorunluluk mutlaka mevcut değildir.

IV. PROLETARYA

a. «Türkiye proletaryasının hala geniş ölçüde «kendiliğinden sınıf» durumunda olduğu, «kendisi için sınıf» olma yolunda ancak ilk adımları atmakta olduğu bir gerçektir.» (s. 18)

b. «Türkiye'nin, tarihinde hiç bir zaman gerçek bir kapitalist gelişme görmemiş olması, feodal ilişkilerle bağdaştırılmaya çalışılan bağımlı, kısır bir kapitalist ekonomide proleterin yerinin iğretiliği, sanayi işçilerinin büyük çoğunluğunun köyle bağlarını sürdürmeleri ve işçinin yarı köylü vasfını muhafaza etmesi, şehir ve köy ara*sındaki uçurumun derinliği,* Türkiye proletaryasının bilinçlenmesini, kendisi için sınıf niteliğine bürünmesini geciktiren etkenler arasında zikredilebilir.» (s. 18)

c. «İşçi sınıfının ve köy proletaryasının, anti-demokratik sınırlamalara tâbi olmayan, kendi öz siyasi örgütüyle politika alanında yer alabilmesini mümkün kılan gerçek özgürlük ortamı hiçbir zaman yaratılamamıştır... Hiç şüphe yok ki, gerçekten demokratik bir ortamda, Türkiye emekçisi şartlanmalarından kendini kurtarmasını bilecek ve Türk toplumunda en devrimci güç olarak yerini alacaktır. » (s. 18-19)

Bugün yeryüzünde sosyalist devrimin başarıldığı ve bunun ardından sosyalist kuruluşun tamamlandığı veya devam etmekte olduğu ülkeler arasında, bu üç maddede sözü edilen şartların sosyalist devrimden önceki dönemde tam gerçekleşmiş bulunduğu bir ülke bile gösterilemez.

Öte yandan, kapitalist gelişme (ve demokratik devrim) henüz *tamamlanmamış* olduğu için, proletaryanın burjuvaziyle işbirliği ederek onun kapitalist gelişmeyi (ve demokratik devrimi) gerçekleştirecek duruma gelmesine yardımcı olması ve ancak bundan sonra burjuvaziye karşı sosyalist devrim için mücadeleye girişmesi gerektiği tezi ileri sürülmüş ve fakat bu tezin geçersizliği tarihen isbat ve tescil edilmiştir.

Sosyalist (kuruluş için değil, çünkü bu sosyalist devrimden sonraki bir iştir) devrim için mücadelenin ekonomik - sosyal ve politik şartların mevcut veya yeterli olmaması sebebiyle sosyalist devrim mücadelesinin günümüzün değil fakat daha ilerdeki bir zamanın işi olduğunu söyleyen milli demokratik devrimci tezin, geçersizliği tarihi vak'alarla sabit olmuş bu tezden tek farkı, demokratik devrimi gerçekleştirmek için burjuvaziyle işbirliği yerine küçük burjuvaziyle daha doğrusu «bunun en bilinçli kolunu teşkil eden asker-sivil aydın zümre» ile, işbirliği yapılmasını, onunla güçbirliğine girişilmesini önermesinden ibarettir. Çünkü, broşüre göre, Türkiye proletaryası «Türk toplumunda en devrimci güç olarak yerini» ancak, «gerçekten demokratik bir ortamda alacaktır.» Böyle bir ortam henüz mevcut değildir, ve yaratılması da ancak ve ancak «küçük burjuva reformistleriyle güçbirliği» kurularak mümkün olabilir.

Bu açıklamalarımızdan anlaşılacağı gibi, bugünkü mücadelede *işçi ve köylü emekçi sınıf*lara sınıf olarak hemen hemen hiç bir görev tanımayan broşürün aşağıdaki sözleri düpedüz havada kalan boş sözler değilse, olsa olsa, sadece bir temenniden ibarettir : «... çağımızda milli demokratik devrimi gerçekleştiren Türkiye gibi bir ülke, ilk milli kurtuluş savaşını izleyen dönemde olduğu gibi, devrimden yüzgeri edip yeniden emperyalizmin kucağına düşmeye razı değilse yarı yolda duramaz ve demokratik devrim aşamasından sonra sosyalist devrime geçmek zorundadır.» (s.20)

V. SONUÇ

Türkiye'deki hakim üretim biçiminin kapitalist üretim biçimi olduğunu kabul ettiği halde (bak. sayfa 12, 18, 20, 23), bugün antikapitalist mücadeleyi reddeden, bunun ne zaman geleceği meçhul ileriki bir tarihe bırakılmasını öneren milli demokratik devrimci broşürün görüş ve iddiaları hakkında ki hükümlerimizi yukarıdaki açıklamalarımızın ışığı altında şöylece özetleyebiliriz :

1. Broşürün Türkiye'deki sosyal sınıflar hakkındaki tahlil ve değerlendirmeleri yüzeysel ve yanlıştır.

2. Tarımda gelişen ve hayli güçlenmiş bulunan kapitalizmden hiç söz edilmezken, feodalitenin önemi, milli demokratik devrim tezine doğruluk ve güç kazandırmak için, kasden abartılmıştır.

3. Kaldı ki Türkiye'nin emperyalizme açılmasından sonra feodal üretim ilişkilerinin etki alanı aynı dahi kalmamış gittikçe daralmıştır ve bu süreç devam etmektedir.

4. İşbirlikçi sermaye sınıfının ekonomik ve politik gücünün artması emperyalizmden bağımsız bir oluşumdur. Ve bağımlılığın, söz konusu olmadığı bir dönemin eseridir.

5. Türkiye'nin emperyalizme açılması ve emperyalizmin kontrolü altına sokulmasının sorumluluğu, işçi ve köylü emekçi sınıflar (ve bir kısım aydın) dışında diğer bütün sınıf ve tabakaların hepsinin sırtındadır.

6. Sosyalist Devrim işçi sınıfının topraksız ve yoksul köylü sınıfı ile birlikte, sosyalizmi kurmak için iktidara gelmesi demek **olduğuna göre, Türkiyenin emperyalist bağlardan kurtulması ve Türkiye'de sosyalist toplum düzeninin kurulması ancak sosyalist devrimi başaracak emekçi sınıfların yapabilecekleri bir iştir.**

7. Bu sebeple Sosyalist Devrim için mücadelenin ileriye bırakılmasından sözetmek, objektif olarak, sosyalizmden vazgeçmekle aynı şeydir, ve küçük burjuva sosyalizmi taraftarlığını saklamaktan ibarettir.

8. Türkiye'nin bugünkü sosyo-ekonomik gelişme aşamasında Sosyalist Devrim mücadelesi mümkündür ve ülkenin somut durumu bu mücadeleyi zorunlu kılmaktadır. Broşürün bu konudaki ters ve zararlı görüşü, gerçekten, esef edilmeye lâyıktır.

9. İdealist hayalcilikten, küçük burjuva fırsatçı maceracılığına kadar her türlü yolu mübah görür görünenlerin yarattıkları fetişizmin büyüsünden kurtulmaları, akılları karıştırmaktan vazgeçmeleri için biz uyarma görevimizi yerine getirmeye çalıştık.

10. Bugün her gerçek sosyalistin görevi, Sosyalist Devrim için mücadele etmek, bunun için de bunu gerçekleştirecek güçlerin daha sağlam bir biçimde örgütlenmesine, daha yoğun bir biçimde bilinçlenmesine katkıda bulunabilmek için bütün olanaklarıyla, olanca akıl ve güçleriyle çalışmaktadır.

DEVLET, DEVRİM ve LENİN

DEVLET VE İHTİLÂL — V. İ. LENİN
Bilim ve Sosyalizm Yayınları,
Ankara, 1969

KENAN SOMER

DEVLET

Lenin'in, «yığınları, çok yakın bir gelecekte sermaye boyunduruğundan kurtulmak için yapmaları gereken şey üzerinde aydınlatmak» amacıyla yazdığı bu kitap, aslında çok somut bir meseleyi, Rus proletaryasının Rus devrimi esnasında devlet karşısında nasıl davranması gerektiği meselesini göz önünde tutarak, esasları Marx'ın «Fransada Sınıf Mücadeleleri» ve «Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i» adlı kitaplarında ortaya konan marksist devlet teorisini, özellikle o günün oportünistleri tarafından «unutulan» ya da tahrif edilen marksist görüşleri açıklar ve geliştirir.

Kitabın özünü teşkil eden devlet anlayışı, çok kısa bir şekilde, şöyle özetlenebilir:

Devlet, daima ve sadece, egemen sınıf hizmetinde bir baskı ve şiddet aygıtıdır. Başka bir deyişle, her devlet, bir egemen sınıf diktatoryasıdır. Egemen sınıfla ezilen sınıfın çıkarları asla uyuşmaz. Bu böyle olduğu içindir ki, proletarya, kendi diktatoryasını kurmak için, iktidarı egemen sınıfın, burjuvazinin elinden zorla almak ve burjuva devlet aygıtını yıkmak, parçalamak zorundadır. Proletarya diktatoryası, komünist toplumun tamamen kurulmasına kadar, proletarya için mümkün olan en geniş demokrasiyi sağlamak ve eski egemen sınıf için, bütün *devletler gibi, baskı altında tutucu bir devlet olmak* durumundadır. Proleter devlet, aslında en geniş, en gerçek bir demokrasi olduğu, toplum işlerinin imtiyazlı bir azınlık tarafından *değil, toplumun bütünü tarafından* görülmesine dayandığı için, komünist toplumun kurulmasıyla, giderek gereksiz bir hale gelir ve ortadan kalkar.

Lenin'in bütün yazılarının, yazıldıkları tarihi ânın somut şartları, stratejik ve taktik meseleleriyle olan ilişkileri içinde okunmaları gerektiği söylenir. Bu, özellikle «Devlet ve İhtilâl» için böyledir. Çünkü Lenin'in bu kitapta geliştirdiği teorik tezler, her şeyden çok, Menşeviklerle Devrimci - sosyalistlerin yanlış tutumlarını, özellikle burjuvaziyle koalisyon kurarak devrimi ileriye götürmenin imkânsızlığını, ve iktidarın ancak şiddet yoluyla ele geçirilebileceğini göstermeği amaçlar. (Ama kitap Ekim İhtilâlinden sonra yayınlanabildiğine göre, ihtilâl üzerinde doğrudan doğruya bir etkisi olmamıştır). Ve bu amaçla, oportünistlerin olsun, anarşistlerin olsun, marksist devlet teorisinin «özü» olan proletarya diktatoryasını reddetmekte birleştiklerini göstererek, her iki akımla da, asıl ağırlığı II. Enternasyonal opotünizmine vererek, amansız bir polemiğe girişir.

Gerçekten, II. Enternasyonal liderleri, özellikle Kautsky ve Plehanof, parlamanter cumhuriyeti, sosyalizme geçmek için en iyi *devlet şekli olarak görüyorlardı. Onlara* göre, burjuva devletin yıkılıp, yerine yeni tip bir devletin, proletarya diktatoryasının kurulması, işçiler için hiç de zorunlu bir şey değildi. Böylece, sağcı-sosyalist ideolojinin temsilcileri, burjuva devleti doğrudan doğruya ve açıkça savunarak, proletarya diktatoryasını reddediyorlardı.

Anarşistler ise, bir başka yoldan, proletaryanın sosyalizmi kurmak için devlet iktidarını kullanmasına karşı çıkarak, proletarya diktatoryasını reddetmiş oluyorlardı.

Oysaki, devlet iktidarının, sosyalizmi kurma amacıyla proletarya tarafından kullanılması, yani proletarya diktatoryası, Lenin'e göre zorunluydu: marksist devlet teorisinin «özü», aslında bundan başka bir şey değildi. Ona göre, proletarya, şekilleri son derecede çeşitli olan, ama son tahlilde, şu ya da bu biçimde, bir burjuvazi diktatoryasından, bir baskı ve şiddet âleti, bir emekçileri sömürme aracından başka bir şey olmayan burjuva devlet aygıtını yıkmak, ve kapitalizmden komünizme bütün bir geçiş döneminde, siyasî şekiller bakımından gene büyük bir çeşitlilik göstermekten geri kalmayacak olan, ama gene son tahlilde bir proletarya diktatoryasından başka bir şey olmayacak olan kendi devletini kurmak zorundaydı.

Lenin'in, bu kitapta, devletin sadece «siyasî» yönünü, yani egemen sınıf hesabına *«baskı altında tutucu»* görevini dikkate aldığı gözden kaçırılmamalıdır. Oysaki, devletin, bir de toplumsal hayatı örgütlendirici yönü, ve bununla ilgili görevleri vardır. Marx ve Engels devletin bu ikili görevini hiç gözden uzak tutmazlar; ve «baskı altında tutma» görevini dikkate aldıkları zaman, «siyasî devlet» ten söz ederler. Ama, «proletaryanın devrimdeki görevleri» bakımından, Lenin için o anda göz önünde tutulması gereken esas yön, devletin «siyasî» yönüydü. Çünkü Lenin'in izlediği metod, somut bir durumda, meselenin esas yönünü, öbür yönlerinden soyutlayarak ele almak ve incelemek şeklinde tanımlanabilir.

«Devlet ve İhtilâl» dikkatlice okununca anlaşılacaktır ki, Lenin, proletarya diktatoryası yerine, proletarya demokrasisi de diyebilirdi. Çünkü Lenin'e göre demokrasi bir devlet şeklidir; azınlığın çoğunluğa boyun eğmesini kabul eden, bunu tanıyan bir devlet şekli. Ya da başka bir deyişle, demokrasi, bir sınıf tarafından bir sınıfa, nüfusun bir kısmı tarafından nüfusun bir başka kısmına karşı, sistematik şiddet uygulamasını sağlamaya yarayan bir örgüttür. Marksist devlet doktrini bakımından diktatoryayla demokrasi basit bir antinomi, basit bir çatışkı değil, diyalektik bir birlik teşkil ederler. Varolan bütün devlet şekilleri içinde, diktatoryayla demokrasi, karşılıklı olarak, birbirinin varlık nedenidirler: *biri olmayınca öbürü de olmaz.* Yani, bütün devlet şekilleri diktatoryal olduğu için demokratiktir, denebilir. Çünkü, devlet, ancak sınıflı toplumlarda söz kousu olduğu, ve *ancak ezilen sınıflar üzerinde bir diktatorya* aracı olduğu içindir ki, egemen sınıf bakımından demokratik bir nitelik taşır. Bundan ötürü, proletarya diktatoryası yerine, proletarya demokrasisi, ya da proletarya devleti denebilirdi. Çünkü marksist devlet teorisine göre, Lenin'in «Devlet ve İhtilâl»de de belirttiği gibi, son tahlilde, her devlet bir sınıf diktatoryasıdır.

Ancak, bütün marksist tezler gibi, marksist devlet teorisinin de bilimsel bir soyutlama olduğunu unutmamak gerekir. Bu teori, sınıflı toplumlardaki bütün devletler için ortak olan ana çizgiyi ifade eder; sonsuz *çeşitliliği içinde çok daha zengin bulunan* bütün somut gerçeği elbette yansıtamaz. Sadece, her somut tahlilde, bu teorinin özünü göz önünde tutmak gerekir. Çünkü her so*mut durum karşısında bir teorinin olduğu* gibi tekrarlanması başka, gerçeğin somut bir tahlili başkadır. Bizzat Marx, 18 Brumaire'deki parlak tahliliyle, bu başkalığı açıkça *gösterm*işti. *Lenin de, marksist devlet teorisi*nin geliştirilmesinde özel bir yeri olan «Devlet ve İhtilâl»de, marksist teorinin ışığında, somut durumun somut tahliline bir başka örnek vermektedir. Yani bu kitabı bir «genel teori» olarak, «genel marksist devlet teorisi» olarak değerlendirmek, kitabın asıl önemini anlamamak olur.

TARİH

Lenin «Devlet ve İhtilâl»i hangi tarihi konjonktür içinde yazdı? Günün başlı*ca stratejik ve taktik meseleleri neydi? Kita*bın önemi, ancak bu çerçeve içinde doğru olarak değerlendirilebilir. Kitapta genel bir geçerlilik taşıyan doğruların yaratıcı bir biçimde *kavranabilme* olanağını, ancak böyle bir değerlendirme sağlayabilir. Ayrıca, bu çerçevenin belirlenmesi, okuyucunun kitabı okuyup anlamasını da kolaylaştıracaktır.

Tekelci kapitalizmin, tekelci devlet kapitalizmi haline dönüşümünü hızlandıran Birinci Dünya Savaşı, emperyalist sistemin bütünü bakımından, sosyalist devrimin nesnel şartlarını da olgunlaştırmıştı. Rusyada, 1917 Şubatında patlak veren burjuva demokratik devrimi, emperyalist savaşın sivil savaşa dönüşümünün başlangıcı oldu. Şubat devrimi esnasında, yığınlar, kendi girişimleriyle İşçi ve asker temsilcileri Sovyetlerini kurdular. Bu Sovyetler, bu defa işçi ve köylülerin devrimci demokratik diktatoryası örgütleri olabilirlerdi. Ama Sovyetlerin çoğunda yönetimi elde tutan Menşeviklerle Devrimci-sosyalistler, işçi ve köylü çıkarlarına sırt çevirerek, iktidarı, aslında burjuvazi diktatoryası örgütünden başka bir şey olmayan Geçici Hükümetin eline teslim ettiler. Bunun sonucu, ülkede ikili bir iktidar durumu ortaya çıktı.

Lenin 3 Nisan 1917'de Petrograda ayak bastığı zaman, Rusya bu durumda bulunuyordu. 4 Nisanda, «Proletaryanın bu devrimdeki görevleri» üzerine, Nisan Tezleri adıyla tanınan ve Partiyi burjuva demokratik devrimi sosyalist devrime dönüştürmeğe yönelten ünlü raporunu sundu. Aslında başlı başına bir inceleme konusu olan Nisan Tezlerinde öne sürülen düşüncelerin konumuzla ilgili kısımları, çok kısa bir şekilde, şöyle özetlenebilir :

Devrimin ana sorunu, iktidar sorunudur. Devrimin *karakterini belirleyen temel ölçü*, onun hangi sınıfa karşı yöneltildiği ve iktidarın hangi sınıf eline geçtiğidir. Şubattan sonra, Rusyada ikili bir iktidar kurulmuştur. Ama toplum içindeki durumları itibariyle bir-

birine karşıt bulunan iki sınıfın birden aynı zamandaki diktatoryaları uzun süremez. İktidardaki ikilik, mutlaka, ya burjuvazi diktatoryası, ya da proletarya diktatoryası şeklinde sonuçlanmak zorundadır. Bunun nasıl sonuçlanacağını kararlaştıracak olan şey, sınıf mücadelesidir.

«Rusyanın bugünkü durumunda orijinal *olan şey, proletaryanın bilinç ve örgütlenme* derecesindeki yetersizlik yüzünden iktidarı burjuvaziye veren devrimin birinci evresinden, iktidarı proletarya ve köylülerin yoksul *tabakalarına* verecek *olan devrimin ikinci* evresine geçiştir».

Nisan Tezlerinde iktidarın siyasi şekli üzerinde de duran Lenin, *proletarya diktatoryasının* siyasi şekli olarak, Sovyetler Cumhuriyetini teklif eder. «Bütün iktidar Sovyetlere» parolası, bu teklif üzerine ortaya atılmıştır. *O zaman bu parola, ikili iktidarın or*tadan kaldırılması, tamamen Sovyetlere ait tek bir iktidarın, yeni tip bir devlet örgütünün kurulması, halkın üstünde yer alan eski *devlet* aygıtının yıkılması ve Sovyetlere dayanarak yukarıdan aşağıya, halkın çıkarına tamamen uygun yeni bir devlet aygıtının yaratılması anlamına geliyordu. Geçici Hükümetin halk tarafından silâhlı *bir* ayaklanmayla devrilmesine bir çağrı teşkil etmiyordu. Çünkü Geçici Hükümeti zorla devirmeğe kalkışmak, onunla mutabık bulunan ve onu destekleyen Sovyetlere karşı da ayaklanmak anlamına gelirdi. Oysaki, Lenin'e göre, Şubat devriminden sonra, bütün iktidarın barışçı yoldan Sovyetlere geçmesi için, «istisnâi» bir imkân belirmişti. Burjuvazi, halk yığınlarına karşı şiddete başvurmağa henüz cesaret edemiyordu. Bolşevik Partisi serbestçe faaliyet gösterebiliyordu. Eğer işçilerle köylüleri, yani halkın çoğunluğunu temsil eden Sovyetler, bütün iktidarı kendi ellerine aldıklarını ilân etselerdi, kimse onlara karşı çıkmağa cesaret edemezdi.

Kısacası, «Bütün iktidar Sovyetlere» parolası, çoğunluğun *Devrimci - sosyalistlerle* Menşeviklerde olduğu o zamanki Sovyetlerin iktidar birliği anlamına geliyordu. Ama, devrimin barışçı gelişmesi bundan ibaret değildi. *Sovyetlerin iktidar birliği, devrimin ba*rışçı gelişmesi bakımından, sadece bir şarttı. Sovyetler iktidar birliğini muhafaza ettikçe, Sovyetler dahilindeki sınıf ve parti mücadeleleri barış içinde gelişir, iktidar, bir partiden öbürüne, barış içinde geçebilirdi. Yani burjuva demokratik devrimi, barışçı yoldan, sosyalist devrime dönüşebilirdi.

Lenin, devrimin barışçı bir gelişme imkânına sahip olmasını, «tarihte son derecede nâdir ve son derecede değerli» bir şey *olarak düşünüyordu. Ama durum değişebi*lir ve Parti, iktidarı silâhla almak zorunluluğu karşısında da kalabilirdi. Bütün barışçı imkânlardan yararlanmakta israr eden Lenin, burjuva diktatoryasını silâhlı ayaklanmayla yıkma yolunu da gözden uzak tutmuyor, bir Kızıl Muhafız birliği kurulması için çaba gösteriyordu.

Nitekim durum değişti.

Mayıs ayında, Devrimci - sosyalistlerle Menşevikler Geçici Hükümete katıldılar. Devrimci - sosyalistlerden Çernof, Menşeviklerden de Çereteli ve Skobelef'in katılmasıyla bir koalisyon hükümeti kuruldu. Böylece, Devrimci - sosyalistlerle Menşevikler, «burjuva demokratik devrimi tamamlamak» için Bolşeviklere karşı, açıkça burjuvaziden yana geçmiş oluyorlardı.

Ama iktisadi karışıklık da artıyordu. Şehirlerde grev *hareketleri büyüyor, köylerde,* kurulacağı vâdedilen «Kurucu Meclis»in toplanmasını beklemeden, köylüler topraklara el koyuyorlardı. Hükümetin savaşa devamda kararlı olması, askerler arasında öfke uyandırıyordu.

3 Haziran 1917'de toplanan Rusya Sovyetleri I. Kongresinde, çoğunlukta bulunan

*Devrimci - sosyalistlerle Menşevikler, burju*vaziyle koalisyonu destekleyen ve Geçici Hükümetin politikasını onaylayan bir karar çıkardılar. Kongrenin desteğini kazandıktan *sonra, Millî Savunma Bakanı olan Kerenski,* 18 Haziranda, güney-batı cephesinde taarruz emrini verdi. Rus taarruzu, kısa zamanda, başarısızlıkla sonuçlandı. Karşı-devrimciler, bunun sorumluluğunu, savaşın devamına karşı olan Bolşeviklere yükleyerek, yenilgiden yararlanma yoluna gittiler. Ama taarruz başarıyla sonuçlansaydı, bundan da Bolşeviklere karşı yararlanmayı plânlamışlardı. Kade'-ler (Anayasacı - demokratlar), 2 Temmuzda Hükümetten çekileceklerini bildirdiler. Aslında maksatları, iktidarda yalnız kalmaktan çekinen Devrimci - sosyalistlerle Menşevikler üzerinde baskı yaparak, onlara, işçilerin silâhsızlandırılması, devrimci birliklerin Petrograddan çekilmesi ve Bolşevik Partisinin kapatılması gibi şartları kabul ettirmekti. Oysaki, başkentte siyasi bir buhran iyiden iyiye olgunlaşmış bulunuyordu. İşçiler ve askerler, Geçici Hükümeti topten devirmek istiyorlardı. Bolşevikler, yığınlar arasında yaygınlaşan devrimci duyguları destekliyorlardı; ama Geçici Hükümete karşı hemen bir hareketten yana da değildiler. İktidarı alabilirlerdi; ama muhafaza etmek güçtü. Çünkü halk çoğunluğu, Devrimci - sosyalistlerle Menşevikleri henüz tutuyordu. Bu yüzden, Merkez Komitesi, 3 Temmuzda, her türlü hareket ve gösteriden vazgeçme kararı aldı.

TÜRKİYE'DE KAPİTALİZMİN GELİŞMESİ VE İŞÇİ SINIFI
Dr. Kurthan Fişek, Doğan Kitabevi, 1969, Ankara

115 sayfa 6 TL.

Emek yazarlarından Dr. Kurthan Fişek'in daha önce Siyasal Bilgiler Fakültesi tarafından basılmış olan ve baskısı tükenen «Türkiye'de Devlete Karşı Grevlerin Kritik Tahlili» başlıklı çalışmasının geliştirilerek yeniden yazılması ile ortaya çıkan bu kitapla Osmanlı toplumundan bu yana, Türkiye'de, feodalitenin çözülmesi, kapitalistleşme sürecinin başlaması ve işçi sınıfının doğuşu ve gelişmesi incelenmektedir. Uluslararası ekonomik ilişkilerin ve emperyalizmin etkisinin şartlandırdığı bir gelişme içinde, Türkiye'de toplum yapısında, sınıflarda ve sınıflararası ilişkilerdeki değişmeyi bilimsel sosyalizm açısından inceleyen bu kitap özellikle işçi sınıfının örgütlenmesi ve işçi hareketleri üzerinde durmaktadır. İşçi hareketleri ile ilgili inceleme, zamanımızdaki gelişmeleri de içine alacak biçimde geliştirilmiştir.

Türkiye'nin sınıf yapısı ve işçi sınıfı hakkında orijinal kaynaklara dayanan bu incelemenin, emekçi ve aydın okuyucular için, güvenilir bir bilgi kaynağı ve tahlil çerçevesi olacağında şüphe yoktur. Kitabın bir özelliği de, son zamanlarda soyut düzeyde ve bilimsel veriler dışında spekülatif bir biçimde yürütülen tartışmaların somut verilere dayandırılması yönünde bir adım olmasıdır.

Dr. Fişek çalışmalarının sonuçlarını 115 sayfalık özlü bir kitapta toplamayı da başarmıştır.

Ama kütleleri tutmak da imkânsız bir hâle gelmişti. Nitekim, 4 Temmuzda, 500.000 kişi gösteri yaptı. Merkez Komitesi, burjuva hükümetin bu gösteriyi silâhlı bir ayaklanma gibi göstererek yararlanmasını önlemek için, bunu barışçı bir gösteri hâline çevirmek maksadıyla, kararını geri aldı ve eyleme katıldı.

Ama Devrimci - sosyalistlerle Menşevikler, göstericileri ezmek için hükümetle mutabakata varmışlardı. Göstericilere ateş açıldı. Cepheden, hükümete sâdık askeri birlikler getirtildi. İşçiler ve gösterilere katılan askeri birlikler silâhsızlandırıldılar. Kütlevi takibata geçildi. 6 Temmuzda «Trud» (İş) basımevine bir saldırı düzenlendi, «Pravda» kapatıldı. Bolşevik militanların tevkifine başlandı. Bolşeviklerin Almanlarla ilişki halinde *olduklarına dair bir «belge» yayınlandı.* Savcılıktan, Lenin ve başka bazı Bolşeviklerin, vatana ihanet ve silâhlı ayaklanma tertipleme suçuyla tevkif edilmeleri için karar çıktı. General Polevtsef, Lenini aramak için özel olarak kurulmuş birliğin komutanına, onu bulur bulmaz kurşuna dizmeleri emrini verdi. Bunun üzerine, Lenin önce Petrogradda, sonra şehir dışında, Razliv gölü kıyısında bir kulübede saklandı. Bütün bu olaylar, «Temmuz günleri» adıyla anılır.

Böylece, «Temmuz günleri», ülkedeki durumu ve sınıflar arasındaki güç dengesini değiştirmişti. İkili iktidar burjuvazi yararına *son bulmuş, bütün iktidar burjuvazinin eline* geçmişti. Devrimci - sosyalistlerle Menşeviklerin egemen bulunduğu bütün Sovyetler, burjuva hükümetin uzantıları durumuna gelmişlerdi. Artık devrimin barışçı yoldan geliştirilmesi imkânı kalmamıştı. Bu durumda, işçi sınıfı, iktidarı ancak silâhlı bir ayaklanmayla ele geçirebilirdi. Ama bunun için, halk yığınlarından yeni bir devrimci dalganın gelmesini beklemek gerekirdi. Lenin, «Parolalar Üzerine» başlıklı makalesinde, durumu böyle değerlendiriyordu.

Partinin 26 Temmuz - 3 Ağustos arasında yarı - gizli toplanan VI. Kongresinde, *çalışmalara katılamayan, ama Kongreyi uzaktan yöneten Lenin'in* bu fikirleri, bütün kararlara temel oldu. «Bütün iktidar Sovyetlere» parolası geçici olarak bırakıldı. Çünkü iktidarın barışçı yoldan geçiş imkânı ortadan kalkmıştı. İktidar, işçiler ve yoksul köylülerin eline, ancak silâhlı bir ayaklanma, ve ancak burjuva diktatoryasının alaşağı edilmesiyle geçebilirdi. VI. Kongre, «Bütün iktidar Sovyetlere» parolasının yerine, «Karşı-devrimci burjuva diktatoryasının tamamen tasfiyesi» parolasını kabul ediyordu.

Burjuvazi, devrimi tasfiye ederek, monarşiyi yeniden kurmak istiyordu. General *Kornilof'un bu plân dahilinde 25 Ağustosta* giriştiği darbe teşebbüsü, özellikle Bolşevik Partisi tarafından örgütlenen işçi ve köylülerin karşı çıkmasıyla önlendikten sonra, bu darbe girişimine karşı uyanan yeni bir devrimci dalga temeli üzerinde, Sovyetler yeniden canlandı ve halk yığınlarının devrimci mücadele organları haline dönüştü. Devrimin barışçı yoldan gelişmesi, yani sosyalist devrime dönüştürülmesi için ortaya çıkan bu son imkânlardan da yararlanmak isteyen Lenin, Sovyetlerde halâ egemen durumda bulunan Devrimci - sosyalistlerle Menşeviklere, iktidarın Sovyetlere geçirilmesi için yeni bir teklifte bulundu. Teklif kesinlikle reddedildi. Ama Eylül başlarından itibaren, Sovyetlerde hızlı bir bolşevikleşme başlamıştı. Bunun üzerine Parti, «Bütün iktidar Sovyetlere» parolasını yeniden ileri sürdü. Ne var ki, mev*cut konjonktür içinde bu parola, artık daha* önce olduğu gibi barışçı bir geçiş arzusunu değil, burjuva diktatoryasına karşı silâhlı bir ayaklanma ve proletarya diktatoryası kurma arzusunu ifade ediyordu.

İşte «Devlet ve İhtilâl», Razliv kıyısındaki kulübede, Ağustos - Eylül 1917'de, bu ortam içinde yazıldı.

DEVRİM

Ekim *İhtilâlinin arifesinde, sosyalist dev*rimi ihtilâlle özdeş kılan bir ortam içinde yazılan - ve bu nedenle, tamamlanmadan kalan - bu kitap, teoriyle pratik arasındaki dolaysız bağın parlak bir ürünüdür. Böyle olduğu için, «Devlet ve İhtilâl»in teorik özünü, yazıldığı ânın siyasi pratiğinden ayrı olarak değerlendirmek, örneğin sosyalist devrimin ihtilâlden başka bir yolu olmadığını düşünmek, yanlış olur.

Sosyalist devrim, işçi sınıfının, müttefikleriyle birlikte, sosyalist toplumu, sosyalist iktisat düzenini kurmak azmiyle, devletin sınıf niteliğini değiştirerek, iktidara el koyması demektir.

Sosyalist devrim, sosyalist iktisat düzeninin kurulmasıyla karıştırılmamalıdır.

Lenin, gerek «Devlet ve İhtilâl»de, gerek daha önceki ve daha sonraki yazılarında, bu ayrılığı açıkça belirtmiştir.

«Devlet ve İhtilâl»de, işçi sınıfının siyasî egemenliğinin (yani sosyalist devrimin), toplumun sosyalist dönüşümünün (yani sosyalist iktisat düzeninin kurulmasının) temeli olması gerektiğini belirtir (s. 157).

«Devlet ve İhtilâl»den önce, örneğin 1905'de, şöyle yazıyordu : «Gerçekten sosyal - demokrasi tarafından» iktidarın ele ge*çirilmesi «sosyalist devrimin ta kendisidir* ve bu kelimeler doğru ve alışılmış anlamıyla kullanılıyorsa, başka şey olamaz» («İki Taktik», s. 26).

«Devlet ve İhtilâl»den sonra, örneğin 1918'de, «Solun çocukluğu üzerine» yazdığı broşürde, sosyalizmin siyasî (devrim) ve İktisadî (sosyalist iktisat düzeni) unsurlarını birbirinden açıkça ayıran parçalar vardır. «Sol Yayınları»nın «Toprak Meseleleri» adıyla yayınladığı (Ankara, 1969, çev : Şahin Alpay) derlemeden yararlanarak, bu yazıdan bir kaç örnek veriyorum :

«...herhangi bir komünist, «Sovyet Sos*yalist Cumhuriyeti» teriminin bugünkü eko*nomi düzeninin sosyalist bir düzen olduğunu değil, Sovyet Hükümetinin sosyalizme geçişi başarma azmini ifade ettiğini inkâr etmemiştir» («Aynî Vergi Üzerine» başlıklı yazı içinde, s. 142).

«Siyasî iktidar işçilerin elindedir; sosyalist amaçlar dışında başka hiç bir şey için tek bir kuruş bırakmaksızın, bütün binliği almak için her türlü kanunî imkânlara sahiptirler. İktidarın işçilere geçmiş olmasına dayanan bu kanunî imkân, sosyalizmin bir unsurudur» (s. 145).

«Aynı zamanda, proletarya iktidarda olmadıkça, sosyalizmden söz edilemez... tarih, öylesine özgün bir yol tuttu ki, 1918'e ulaşıldığında, uluslararası emperyalizmin kabuğu içinde yer alan geleceğin iki civcivi gibi yan yana duran, sosyalizmin birbiriyle bağı ol*mayan iki yarısını doğurdu.* 1918'de Almanya ve Rusya, sosyalizm için, bir yandan (Almanya'da K.S.) ekonomik, üretken ve sosyal-ekonomik şartların, öte yanda (Rusya'da K.S.) siyasî şartların, en belirgin maddî gerçekleşmesini cisimleştiriyorlardı» (s. 147).

Örnekler arttırılabilir.

Önemli olan, sosyalist devrimin ne olduğunu ve ne olmadığını açık ve seçik bir *biçimde kavramaktır : Sosyalist devrim, pro*letaryanın... iktidara el koymasıdır. Zaten sosyalist devrimin barışçı ya da ihtilâlci yoldan gerçekleşmesi, sosyalist devrim böyle anlaşılırsa bir anlam kazanır. Sosyalist devrimin barışçı yoldan gerçekleşmesi meselesinde, sapı samana karıştırarak, keskin bir «revizyonizm» kokusu duyanlar vardır. Böyleleri için, bu meselenin geçmişinden kısaca söz etmek, belki yararlı olur. Aslında, bu mesele de Marx'ın adıyla başlar. Gerçekten, Marx, I. Enternasyonalin 1872 La Haye Kongresinden sonra Amsterdam'da düzenlenen bir mitingde konuşmuş ve bazı şartlarda, emekçile*rin amaçlarına barışçı araçlarla da varabile*ceklerini söylemişti. Marx, aynı düşünceyi daha önce de ifade etmiş, örneğin «The World» adlı bir Amerikan gazetesine verdiği demeçte (3 Temmuz 1871), amaca barışçı ajitasyonla daha çabuk ve daha emin ulaşmanın mümkün olduğu yerde, silâhlı ayaklanmanın bir budalalık olacağını söylemiştir. Gene Marx, ünlü Amsterdam konuşmasından daha sonra, 1878'de, Almanyada yürürlüğe konan anti-sosyalist kanun dolayısıyla, iktidarı elde tutanlar tarafından şiddete baş vurulmadıkça, tarihi gelişmenin «barışçı» kalabileceğini; ama eski düzenden çıkarı olanlar *şiddete baş vururlarsa, «barışçı» hareketin de* «şiddete» dönüşebileceğini söylüyordu.

Lenin'in siyasî pratiği de tamamen bu anlayış içinde oluşmuştur. «Devlet ve İhtilâl»deki teorik pratiğine gelince, Lenin'in marksist devlet teorisini 1917 Temmuz sonrası Rusyasının somut şartlarına uygulayarak, Marx'ın 1870 yıllarında vardığından farklı bir teorik sonuca varması, her şeyden önce, marksizmin ölü, donmuş bir kalıp değil, dünyayı anlamak ve değiştirmek için, canlı ve yaratıcı bir tahlil âleti, eşi bulunmaz bir mücadele silâhı olduğunu kanıtlar. Lenin, «Devlet ve İhtilâl»de, markist teoriyi, *bir tahlil âleti ve bir mücadele silâhı olarak,* gerçekten çok canlı ve çok yaratıcı bir şekilde kullanmış ve böylece teoriye değerli bir katkıda bulunmuştur. Kitabın asıl kalıcı değerini burada aramak gerekir. Yoksa, bugün, «Devlet ve İhtilâl»in yazılışından 52 yıl sonra, bu kitabı bir çeşit «harekât plânı» olarak değerlendirmek, ancak küçük-burjuva darkafalılığı ile açıklanması mümkün, ve bizzat marksist-leninist anlayışa bilimsel düşünceye temelden aykırı bir sapıklık olur.

EMEK * Onbeş Günlük Sosyalist Gazete İki Haftada bir Pazartesi Günleri çıkar. Sahibi : Şaban ERİK * Genel Yayın Müdürü : Sadun AREN * Yazı İşleri Müdürü : Hüseyin ERGÜN * Yıl : 1 - Sayı : 5 - Fiyatı : 150 Kuruş - 30 Haziran 1969

Yönetim Yeri : Süleyman Sırrı Sokak 2/8 Yenişehir/ANKARA - Tel : 17 77 60 * P.K. 276 *Bakanlıklar/ANKARA* * Abone Şartları : 13 Sayı : 12,5 TL, 26 Sayı : 25,— TL, 52 Sayı : 50,— TL. İLAN : Santimi 25,— TL. Yayın ilânları yüzde 50 indirimlidir. Küçük yayın ilânları kelimesi 75 Kuruştur.

İstanbul Temsilciliği : S. Günay AKARSU Nuruosmaniye Cad. Benice Han - Cağaloğlu *İstanbul* * *Telefon : 26 29 64* * *İzmir Temsil*ciliği : Güner ELİÇİN, Akgerman Han 404 İZMİR * Tel : 24 986 * İstanbul Dağıtımı : Fuat BÜTE, Ankara Cad. 8 İstanbul * Tel : 27 89 49 * Dizgi ve Baskı : Baylan Basım ve Ciltevi